

European Network for
Rural Development

PL

PRZYKŁADOWE PROJEKTY

Europejski Fundusz Rolny
na rzecz Rozwoju
Obszarów Wiejskich

ZASO- OSZCZĘDNE GOSPODARKI WIEJSKIE

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Europejska Sieć na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ENRD) to forum wymiany informacji dla podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich w całej Unii Europejskiej (UE). ENRD przyczynia się do skutecznego wdrażania programów rozwoju obszarów wiejskich (PROW) państw członkowskich, wspierając gromadzenie wiedzy i dzielenie się nią, jak również ułatwiając wymianę informacji i współpracę obszarów wiejskich w całej Europie.

Każde państwo członkowskie utworzyło krajową sieć obszarów wiejskich, która skupia organizacje i organy administracji zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich. Na poziomie UE ENRD wspiera kontakty między takimi krajowymi sieciami obszarów wiejskich, administracjami krajowymi i organizacjami europejskimi.

Dodatkowe informacje można znaleźć na stronie internetowej ENRD (<https://enrd.ec.europa.eu>).

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Broszura o przykładowych projektach realizowanych w ramach EFRROW stanowi część cyklu publikacji ENRD, którego celem jest propagowanie wymiany informacji. Każde wydanie broszury zawiera opis różnego rodzaju projektów, które otrzymały dofinansowanie w ramach PROW z EFRROW.

Wcześniejsze wydania broszury o przykładowych projektach EFRROW można pobrać ze strony ENRD z zakładki „Publikacje”¹. Zbiór dobrych projektów i praktyk ENRD² zawiera liczne przykłady pomocy udzielonej w ramach EFRROW na rzecz inicjatyw związanych z rozwojem obszarów wiejskich.

1 <https://enrd.ec.europa.eu/publications/search>

2 https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice_pl

***Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu znaleźć
odpowiedzi na pytania dotyczące Unii Europejskiej***

**Numer bezpłatnej infolinii(*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Redaktor naczelny: Neda Skakelja, kierownik działu w Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej.

Redaktor: Derek McGlynn, kierownik ds. publikacji, punkt kontaktowy ENRD.

Tekst ukończono i oddano do druku w marcu 2018 r. Oryginał sporządzono w języku angielskim.

Więcej informacji o Unii Europejskiej można znaleźć w internecie (<http://europa.eu>).

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2018

Print: ISBN 978-92-79-77254-2 ISSN 2529-4997 doi:10.2762/634810 KF-AP-18-001-PL-C

PDF: ISBN 978-92-79-77262-7 ISSN 2529-5055 doi:10.2762/4950 KF-AP-18-001-PL-N

© Unia Europejska, 2018

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Treść niniejszej publikacji niekoniecznie odzwierciedla opinie instytucji Unii Europejskiej.

Tekst niniejszej publikacji służy wyłącznie do celów informacyjnych i nie jest prawnie wiążący.

Można także zamówić jeden bezpłatny wydrukowany egzemplarz na stronie internetowej księgarni UE: <https://bookshop.europa.eu>.

Podziękowania

Główni współautorzy:

Derek McGlynn, Veneta Paneva, Alexandros Papakonstantinou, Roxana Vilcu, Sandro Angiolini, Kirsten Birke Lund, Jakob Hydén, Frederike Klumper, Marieke Kok, Katalin Kolosy, Veronika Korcekova, Julija Marosek, Ana Pires da Silva, Tomas Ratinger, Ed Thorpe.

Redakcja techniczna: Benoit Goossens

Fotografie na okładce: © Jcstudio, Freepik (tło) / 1. Binyamin Mellish, Pexels / 2. Rene Rossignaud, Unia Europejska / 3. Unia Europejska

Spis treści

© Unsplash, Cristina Gottardi

1. Unikanie zanieczyszczenia składnikami pokarmowymi

Strona 4

Doradztwo dla rolników w Szwecji w zakresie zmniejszenia wymywania składników pokarmowych

Oczyszczanie ścieków w odizolowanych osadach wiejskich na Słowenii

Ochrona jakości wody w Bawarii, Niemcy

© Unsplash, Francesco Gallarotti

4. Zatrzymywanie węgla w glebie

Strona 18

Ochrona torfowisk w Owernii, Francja

Przywracanie usług o charakterze gospodarczym oraz usług ekosystemowych na obszarach wiejskich Słowacji

© Unsplash, qinghill

2. Erozja gleby

Strona 10

Walka z erozją gleby na Majotcie, Francja

Wykorzystanie użytków zielonych w celu zapobiegania erozji gleby w Czechach

© Unsplash, Philip Swinburn

5. Zużycie wody i zaopatrzenie w nią

Strona 22

Nawadnianie precyzyjne w portugalskiej winnicy

Modernizacja rolnych systemów nawadniania w Hiszpanii

Rekonstrukcja kanału Averlosche Leide w Holandii

© Unsplash, Gaetano Cessati

3. Poprawa jakości gleby

Strona 14

Skoordynowane zarządzanie gruntami na obszarach wiejskich Danii

Poprawa jakości gleby w regionach Włoch, w których produkuje się parmezan

Wstęp

W niniejszej edycji broszury o przykładowych projektach współfinansowanych z EFRROW przeanalizowano sposoby wspierania efektywnego gospodarowania zasobami na obszarach wiejskich Europy. Efektywne gospodarowanie zasobami naturalnymi to wykorzystywanie ich w sposób zrównoważony. Oznacza to również ograniczanie wpływu działalności człowieka na środowisko.

Pojęcie efektywnego gospodarowania zasobami to część koncepcji uzyskiwania więcej mniejszym nakładem środków. Przykłady podane w niniejszej edycji dotyczą przede wszystkim wody i gleby – dwóch zasobów o szczególnym znaczeniu dla rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Gospodarowanie glebą i wodą w sposób bardziej wydajny jest dla Europy priorytetem strategicznym. Dzięki wkładowi UE w umowy międzynarodowe takie jak cele zrównoważonego rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz poprzez szeroko zakrojone inicjatywy takie jak strategia „Europa 2020” na rzecz wzrostu gospodarczego, której celem jest tworzenie w UE inteligentnej i zrównoważonej gospodarki sprzyjającej włączeniu społecznemu, ma miejsce zmiana w kierunku zrównoważonego wzrostu gospodarczego poprzez zasobooszczędną i niskoemisyjną gospodarkę.

Europa przechodzi z gospodarki tradycyjnej, w której zasoby są wydobywane, wykorzystywane i wyrzucane, na gospodarkę, w której zasoby wykorzystuje się ostrożniej oraz poddaje recyklingowi, aby dłużej pozostały w użyciu. U podstaw tego podejścia leży potrzeba bardziej efektywnego wykorzystania zasobów i ograniczenia ilości odpadów.

W specyficznym kontekście rozwoju obszarów wiejskich konieczność efektywnego gospodarowania zasobami zaakcentowano w deklaracji Cork 2.0 oraz w niedawnym

komunikacie Komisji Europejskiej w sprawie przyszłości rolnictwa i produkcji żywności, w którym stwierdzono, że wspólna polityka rolna (WPR) powinna nadać impuls do przejścia na bardziej zrównoważone rolnictwo.

Grupa Tematyczna ENRD przeanalizowała niedawno praktyki efektywnego gospodarowania zasobami na obszarach wiejskich. Ograniczając zakres prac do gospodarowania zasobami wodnymi i glebą, grupa określiła, w jaki sposób można kształtować programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW), aby przyspieszyć zmiany. Opierając się na tej pracy, w niniejszej edycji broszury o projektach współfinansowanych z EFRROW przedstawiono inspirujące projekty rozwoju obszarów wiejskich, które już przyczyniają się do zwiększenia efektywności gospodarowania zasobami na obszarach wiejskich całej Europy.

Zapewnienie odpowiedniego zaopatrzenia w żywność przyszłych pokoleń, przy jednoczesnym ograniczeniu wykorzystania zasobów, stanowi poważne wyzwanie dla gospodarki wiejskiej. Przykłady przedstawione w niniejszej broszurze pokazują, w jaki sposób Europejski Fundusz

Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) promuje zrównoważone praktyki, które są najlepszym gwarantem ciągłego zaopatrzenia w czystą wodę, zdrowych gleb oraz zapylania upraw i które pomagają w walce ze zmianą klimatu.

Środki PROW zmieniają sposób, w jaki zarządcy gruntów wykorzystują wodę i glebę w działalności związanej z rolnictwem i leśnictwem. Wymaga się, by co najmniej 30 % budżetu PROW przydzielano na działania na rzecz środowiska i klimatu, zgodnie z priorytetem 4 („Odtwarzanie, ochrona i wzmacnianie ekosystemów”) i priorytetem 5 („Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami”). W rzeczywistości ten przydział jest dużo większy (według najnowszych danych wynosi 52 %).

Jeżeli chodzi o wodę, przedstawione projekty pomagają ograniczyć zanieczyszczenie składnikami pokarmowymi, zmniejszyć zużycie wody i lepiej zarządzać zaopatrzeniem w wodę. Problem nadmiernego użycia nawozów i innych związków chemicznych występuje od dawna w różnych częściach Europy. Projekty EFRROW walczą z tym problemem poprzez poprawę monitorowania w terenie, ułatwianie przechodzenia na bardziej zrównoważone modele uprawy i zapewnienie rolnikom dostępu do lepszych usług doradczych. Inwestycje w infrastrukturę wodną oraz w działania pozwalające rolnikom zdobyć umiejętności lepszego dostosowania zużycia wody do potrzeb uprawy również pomagają ograniczyć zużycie wody.

Jeżeli chodzi o glebę, przedstawiono inicjatywy, które ograniczają erozję gleby, poprawiają jej jakość

i zatrzymują węgiel w glebie. Obejmują one projekty, które przyczyniają się do intensyfikacji wymiany wiedzy między rolnikami, ekspertami i badaczami, projekty, które mają na celu ochronę różnorodności biologicznej, oraz projekty, które wspierają bardziej efektywną sekwestrację dwutlenku węgla w glebie.

Wzrost presji na zasoby naturalne coraz mocniej uzasadnia biznesowo zachowania służące efektywnemu gospodarowaniu zasobami. W gospodarce wiejskiej istnieje wiele sposobów tworzenia większej wartości przy niższym nakładzie środków. EFRROW zapewnia cenne wsparcie, aby stymulować szybszą zmianę w kierunku bardziej zrównoważonego modelu produkcji gospodarczej w rolnictwie.

Zdrowe środowisko to zdrowa gospodarka obszarów wiejskich.

Zespół punktu kontaktowego ENRD

1. Unikanie zanieczyszczenia składnikami pokarmowymi

Skażenie składnikami pokarmowymi ma miejsce, gdy zbyt duża ilość składników pokarmowych przenika do wód powierzchniowych. Jest to główna przyczyna eutrofizacji, która polega na tym, że znaczny wzrost ilości glonów prowadzi do zmniejszenia zawartości tlenu, co ostatecznie ma katastrofalne skutki dla jakości wody i wszystkich form organizmów wodnych.

Wymywanie substancji pochodzenia rolniczego – np. azotu i fosforu – z pól i pastwisk jest głównym źródłem zanieczyszczenia składnikami pokarmowymi. Zarówno zwrot w kierunku zasobooszczędnej gospodarki, jak i zazielenianie w ramach wspólnej polityki rolnej (WPR) oraz unijna ramowa dyrektywa wodna (RDW) kładą nacisk na konieczność rozważenia przez rolników prowadzących chów i uprawy rolne wpływu, jaki wykorzystywane przez nich nawozy i inne substancje wywierają na lokalne części wód.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) wspiera szereg inicjatyw uzupełniających braki wiedzy w odniesieniu do skutków pewnych stosowanych obecnie praktyk użytkowania terenu i wspierających dobrowolne porozumienia dotyczące gospodarowania gruntami. Fundusz jest też bardzo ważny przy testowaniu innowacyjnych rozwiązań przy wyborze działań i ograniczaniu wymywania składników pokarmowych. Dobrym sposobem na zmianę zachowań jest pokazanie, jak najnowsze technologie lub praktyki gospodarki rolnej mogą ograniczyć zanieczyszczenie składnikami pokarmowymi, które

stanowi zagrożenie dla jakości części wód na obszarach wiejskich w Europie w perspektywie długoterminowej. EFRROW może również, pod pewnymi warunkami, wspierać inwestycje w gospodarstwach rolnych, które pomagają uniknąć wymywania składników pokarmowych, na przykład w zdolności przechowywania obornika.

Szerzenie wiedzy

Zwiększona presja ze strony decydentów, mechanizmów rynkowych i obywateli, by dostosowywać się i wprowadzać innowacje, sprawia, że rolnicy bardziej niż kiedykolwiek potrzebują szybkiego dostępu do wiedzy, informacji, szkoleń, kształcenia oraz usług wsparcia. Służby doradztwa rolniczego pełnią więc kluczową rolę w rozwiązywaniu problemów, wymianie informacji i procesach generowania innowacji.

Problemy dotyczące jakości wód zazwyczaj są poważniejsze tam, gdzie warstwa glebowa jest cienka, a gleby mało żyzne, w szczególności w miejscach, gdzie wprowadzanie efektywnych rozwiązań w zakresie oczyszczania ścieków na potrzeby działalności rolniczej

© Mariusz Prusaczyk (Unsplash)

jest trudne. W takich warunkach dobre usługi doradcze są niezbędne do zwiększania świadomości rolników. Oba te przykłady stanowią najbardziej odpowiednie narzędzia ograniczania wymywania składników pokarmowych i ułatwiają rolnikom współpracę w inicjatywach z zakresu kontrolowania zanieczyszczenia wody.

Projekt wyróżniony na s. 6 przedstawia inicjatywę z wyspy Gotlandia w Szwecji, w ramach której pomaga się rolnikom ograniczyć zanieczyszczenie składnikami pokarmowymi.

Prezentacja realnych rozwiązań

Dla osób mieszkających w odizolowanych osadach wiejskich rozwiązanie problemów związanych ze ściekami bywa trudne, ponieważ efektywność wielu technologii z definicji wymaga stosowania na większą skalę i nie są one dostosowane do obszarów z małą populacją. Lokalne Grupy Działania (LGD) szczególnie skutecznie rozwiązują tego rodzaju problemy poprzez inwestycje w ramach działania 7 (Podstawowe usługi i odnowa wsi) w miejscach, gdzie nie ma jeszcze takiej infrastruktury lub wymaga ona modernizacji.

Walka z zanieczyszczeniem składnikami pokarmowymi wymaga zazwyczaj przetestowania różnych rozwiązań, aby wskazać te, które są najlepiej dopasowane do lokalnego środowiska. Wykorzystanie realnych przykładów jest pewnym sposobem zwiększania świadomości mieszkańców i promowania współpracy z samorządem lokalnym w celu rozwiązania problemu odpływu nadmiernej ilości składników pokarmowych do obiegu wody.

Ciekawy przypadek ze Słowenii dotyczący tych kwestii opisano na s. 8.

Ochrona źródeł wód podziemnych

Piwo jest napojem biesiadnym, lecz gdy jego produkcja obejmuje intensywne wykorzystanie wody i nawozów – a tak jest przy produkcji chmielu – dla społeczności wiejskich traci ono nieco ze swojego uroku. W kontekście przepisów dotyczących ochrony środowiska, zwłaszcza ramowej dyrektywy wodnej, wszelkiego rodzaju użytkownicy gruntów chcą ograniczyć zużycie wody oraz zanieczyszczenie sąsiadujących powierzchni lub wód podziemnych.

Producenci chmielu z Niemiec, które są czołowym producentem chmielu na świecie, wykorzystali wsparcie EFRROW do opracowania oprogramowania systemu informacji geograficznej, aby umożliwić pobieranie próbek i monitorowanie gleby oraz wody. Nawiazana współpraca pomogła ustanowić dobrowolne umowy dotyczące gospodarowania gruntami oraz wprowadzić strefy buforowe przy szczególnie wrażliwych obszarach krasowych.

Jest to tylko jeden z przykładów tego, jak programy rozwoju obszarów wiejskich (PROW) mogą zwiększać wiedzę na temat stanu zasobów wód podziemnych i skuteczność metod uprawy. Dodatkowy efekt budowania dobrej współpracy między lokalnymi podmiotami również dobrze wróży ochronie zasobów wód. Ponadto proces ten pomaga podnieść jakość chmielu, co pozwala uzyskać lepszy produkt końcowy.

Bardziej szczegółowa relacja z bawarskiego projektu ochrony źródeł wód podziemnych w oparciu o podejmowanie decyzji na podstawie danych przez producentów chmielu znajduje się na s. 9.

Doradztwo dla rolników w zakresie zmniejszenia wymywania składników pokarmowych w Szwecji

W ramach ogólnokrajowego projektu Greppa Närke zapewniono bezpłatne usługi doradcze dla rolników na wyspie Gotlandia, skutecznie zwalczając problem wymywania składników pokarmowych z ich gruntów. Dzięki skutecznemu budowaniu relacji z rolnikami projekt przyniósł wymierne efekty w zakresie jakości wód na tym obszarze.

Gotlandia jest największą wyspą Szwecji, o powierzchni nieco ponad 3 000 km², która znajduje się na środku Morza Bałtyckiego. Wymywanie składników pokarmowych i jego negatywny wpływ na zanieczyszczenie wody stanowią szczególnie ważny problem środowiskowy na wyspie.

W oficjalnych statystykach władz regionalnych Gotlandii z 2011 r.¹ stwierdzono, że: „podstawowy problem polega na tym, że na obszarach, na których występuje gruba warstwa twardego gruntu i cienka warstwa gleby, trudno jest wypracować dobre rozwiązania w zakresie oczyszczania ścieków. Jeżeli przy tym system kanalizacyjny jest nieodpowiednio utrzymany, zanieczyszczenia łatwo docierają do wód podziemnych”.

Wkład EFRROW w podejmowanie wyzwań krajowych

Krótko po 2000 r. szwedzki rząd zdecydował się określić nowe cele środowiskowe w zakresie wymywania składników pokarmowych. W tym kontekście rozpoczęto kampanię Greppa Närke, której głównym celem było ograniczenie wymywania składników pokarmowych związanego z działalnością rolniczą w całym kraju.

Jednym z obszarów, które wybrano, była Gotlandia – ze względu na znany problem eutrofizacji Morza Bałtyckiego. Celem projektu Greppa Närke było podniesienie świadomości i wiedzy rolników na temat sposobów jak największego ograniczenia negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko przy jednoczesnym utrzymaniu rentowności sektora rolnictwa. Był on ukierunkowany szczególnie na efektywność gospodarowania składnikami pokarmowymi i ograniczenie eutrofizacji.

Projekt polegał na bezpłatnym świadczeniu rolnikom z Gotlandii usług doradczych. Ogółem przeprowadzono dziesięć szkoleń oraz indywidualne i grupowe sesje doradcze. Szkolenia uzupełniono wyprawami w teren, biuletynami, wystawami, spotkaniami informacyjnymi i współpracą z projektami w innych krajach. Specjalny koordynator projektu był w stanie zorganizować te działania.

Trzeba podejmować odpowiednie działania w odpowiednim miejscu. W dialogu z rolnikami ważne jest (...), by pozyskać ich wiedzę i wzbogacić ją naszą wiedzą o środowisku.

Maria Källming
koordynator projektu, Greppa Närke

We wszystkich gospodarstwach rolnych, które brały udział w projekcie, wykonano bilans składników pokarmowych i wartości te wprowadzono do baz danych. W tym czasie uczestniczący w projekcie rolnicy otrzymali porady dotyczące różnych praktyk zarządzania, które mogą ograniczyć wymywanie składników pokarmowych. Przykładowo można wykorzystywać różne rodzaje paszy i ograniczyć użycie nawozów, a zmiany w obchodzeniu się z obornikiem mogą pomóc w ograniczeniu wymywania składników pokarmowych.

Skuteczne angażowanie rolników

Rolnikom nie płacono za udział, więc powodzenie projektu zależało od ich dobrej woli i zaangażowania. Od samego początku koordynatorzy ściśle współpracowali z organizacjami rolników, zarówno po to, by wyjaśnić cele projektu, jak i po to, by w pełni zrozumieć oczekiwania i potrzeby rolników.

Ogólnie rzecz biorąc, poziom zainteresowania wśród rolników był nawet wyższy niż przewidywano i do działań w ramach projektu dodano więcej sesji doradczych. Projekt potwierdził, że rolnicy ogólnie interesują się kwestiami dotyczącymi środowiska, ponieważ wiedzą, że od dobrego stanu środowiska zależy ich produkcja i byt.

Kolejnym ważnym czynnikiem, który wpłynął na powodzenie projektu, była owocna współpraca z przedsiębiorstwami świadczącymi usługi doradcze na rzecz rolników. Istotne było to, że usługodawcy poświęcili czas na zbudowanie dobrych stosunków z rolnikami, co następnie pozwoliło im zarówno pomóc rolnikom w spełnianiu wymogów regulacyjnych, jak również odpowiedzieć na inne potrzeby w zakresie poprawy efektywności środowiskowej.

Działania na rzecz ochrony środowiska często idą w parze z korzyściami gospodarczymi dla rolnika. Oczywiście nie zawsze tak jest i właśnie wtedy rola doradcy staje się szczególnie istotna.

Linda Larsson
koordynator projektu na Gotlandii

Udokumentowane wyniki i działania następcze

Monitorowanie bazy danych wykazało znaczny wzrost wydajności składników pokarmowych, w szczególności w niektórych gospodarstwach rolnych. Krajowa ocena potwierdziła te lokalne wyniki i wykazała silny związek

1 www.gotland.se/1354

między tym projektem a obniżeniem ilości azotu i fosforu dostających się do Morza Bałtyckiego ze szwedzkich gospodarstw rolnych.

Na Gotlandii przeprowadzono również ocenę jakościową poprzez rozmowy z 12 rolnikami, które potwierdziły, że rolnicy są zadowoleni oraz że porady te okazały się użyteczne i opłacalne. Ogółem wzrósł zarówno poziom wiedzy, jak i świadomości w zakresie omawianych kwestii.

Realizacja projektu uświadomiła nam, że doradztwo rolnikom stanowi pośrednie wsparcie dla ogólnej żywotności obszarów wiejskich. To bardzo satysfakcjonujące.

Maria Källming
koordynator projektu

Doświadczenie z projektem gotlandzkim uznano za sukces i jest ono kontynuowane w ramach aktualnego programu rozwoju obszarów wiejskich. Ponieważ początkowo projekt opierał się na dobrowolnym udziale, jednym z wyzwań było dotarcie do tych, którzy wcześniej nie wykazali zainteresowania. Od tego czasu Gotlandia wymienia doświadczenia z czterema sąsiadującymi hrabstwami z kontynentalnej części Szwecji.

Koordinatory bezpośrednio skontaktowali się ze wszystkimi rolnikami z poszczególnych obszarów kraju, by zaangażować ich w tematykę projektu. Działania te nadal wymagają ciągłego finansowania, jednak w każdym wypadku zostanie utrzymana świadomość i wiedza wśród rolników, organizatorów projektu i firm doradczych.

Najbardziej cieszy nas, gdy rolnicy są zadowoleni (...), kiedy z informacji zwrotnych wynika, że posłuchali rad i okazały się one przydatne.

Linda Larsson
koordynator projektu na Gotlandii

Nazwa projektu	Greppa Näringen – „Nacisk na składniki pokarmowe”
Rodzaj beneficjenta	Władze regionalne (rady hrabstw)
Okres	2011–2014
Finansowanie	Całkowity koszt: 165 775 EUR Wkład z EFRROW: 82 887,5 EUR Wkład krajowy: 82 887,5 EUR
Działanie w ramach PROW	M111: kształcenie zawodowe i działania informacyjne (oś 1)
Więcej informacji	http://greppa.nu/om-greppa/omprojektet/in-english.html
Kontakt	Linda.larsson@lansstyrelsen.se

© Greppa näringen

Bezpłatne usługi doradcze dla rolników dotyczące ograniczania wymywania składników pokarmowych okazały się bardzo popularne.

Oczyszczanie ścieków w odizolowanych osadach wiejskich na Słowenii

W ramach projektu LEADER rozwinięto wiedzę i świadomość dotyczące efektywnych rozwiązań z zakresu oczyszczania ścieków dla odizolowanych wiejskich budynków i społeczności.

Gminy Škofja Loka oraz Gorenja Vas w północno-zachodniej Słowenii charakteryzują się pagórkowatą rzeźbą terenu z niewielkimi, rozproszonymi osadami oraz odizolowanymi gospodarstwami rolnymi bez dostępu do publicznej sieci kanalizacyjnej.

Wypełnianie braków wiedzy

Aby podnieść lokalną świadomość dotyczącą wymogów i możliwości związanych z małymi oczyszczalniami ścieków dla populacji do 50 osób, agencja rozwoju Sora wraz z czterema lokalnymi gminami uruchomiła inicjatywę „Let's Clean the Water”.

Przy wsparciu z projektu LEADER wyszkolono zespół lokalnych doradców, otwarto biuro i zorganizowano serię wydarzeń w celu dotarcia do lokalnych populacji i potencjalnych inwestorów. Celem było zachęcenie do budowania małych oczyszczalni ścieków na obszarze LGD jeszcze przed wejściem w życie nowego prawodawstwa w zakresie ochrony środowiska dotyczącego oczyszczania ścieków.

Bratem udział w wykładach zorganizowanych w ramach projektu i dołączyłem do wizyt studyjnych, aby uczyć się od tych, którzy już budowali różne rodzaje oczyszczalni ścieków. Było to dla mnie bardzo cenne doświadczenie.

Franc Žagar
uczestnik programu

Podczas wizyt w małych oczyszczalniach ścieków w całej Słowenii zwrócono uwagę na dodatkowe wyzwanie: wiele istniejących rozwiązań nie pozwalało spełnić przyszłych wymogów regulacyjnych. Istniała potrzeba poszerzenia wiedzy o najodpowiedniejszych rozwiązaniach.

Podczas inicjatywy podjętej w ramach działań następczych koordynatorzy wybudowali i przetestowali cztery małe oczyszczalnie ścieków. Każda gmina wdrożyła inną technologię, a agencja rozwoju wspierała je w określaniu potrzeb, przygotowywaniu dokumentów zamówień publicznych i wyborze najbardziej odpowiedniego rozwiązania.

Testy zwiększyły wiedzę na temat budowy, utrzymania, działania oraz kosztów trzech rozwiązań mechanicznych i oczyszczalni hydrofitowej. Wszystkie cztery oczyszczalnie pełniły również funkcję pokazową dla ludności.

Obiekty demonstracyjne pomogły zrealizować koncepcję małych oczyszczalni ścieków.

© Iztok Amersek, Razvojna agencija Sora d.o.o.

Pozytywny wpływ

W ramach inicjatyw udało się dotrzeć z informacjami do 2 600 właścicieli budynków, a ponad 400 osób wzięło udział w działaniach edukacyjnych. Co ważne, gminy mogą teraz kierować wsparcie finansowe do inwestorów prywatnych budujących najbardziej odpowiednie małe oczyszczalnie ścieków.

Do 2014 r. liczba takich oczyszczalni wzrosła do 179, z czego 7 to oczyszczalnie hydrofitowe. Ponadto na wszystkich obszarach LGD w całej Słowenii zaczęto korzystać z materiałów informacyjnych opracowanych na potrzeby projektu, aby jeszcze bardziej zwiększać świadomość.

Jesteśmy w stanie przekazać obywatelom wiarygodne informacje (...). Spis producentów/dostawców, którzy spełniają wymogi, jest teraz publicznie dostępny.

Kristina Knific
gmina Gorenja Vas – Poljane

Nazwa projektu	„Let's clean the water”
Rodzaj beneficjenta	Lokalna agencja rozwoju i gminy
Okres	2011–2013
Finansowanie	Całkowity koszt: 149 336 EUR Wkład z EFRROW: 100 745 EUR Wkład krajowy: 25 236 EUR Środki prywatne: 23 355 EUR
Działanie w ramach PROW	M413: jakość życia / różnicowanie działalności (oś 4)
Więcej informacji	www.ra-sora.si
Kontakt	info@las-pogorje.si

Ochrona jakości wody w Bawarii, Niemcy

W ramach projektu LEADER zjednoczono producentów chmielu, stowarzyszenie użytkowników wody oraz ekspertów, aby określić dobre podejścia utrzymania wydajności, przy równoczesnej ochronie zasobów wód podziemnych.

Region Jura w Bawarii cechuje się systemami krasowymi, tj. krasowieniem rozpuszczalnych skał, przy którym powstają wielkie podziemne warstwy wodonośne z lejami krasowymi i jaskiniami. Charakteryzuje się on jednak także płytką warstwą gleby, która ogranicza filtrację i sprawia, że zasoby wód podziemnych są narażone na zanieczyszczenie bakteriami i składnikami pokarmowymi, w szczególności na skutek ich wymywania z terenów rolniczych.

Ograniczenie zużycia wody przez producentów chmielu

W ramach projektu LEADER podjęto szczególne wyzwania stojące przed najważniejszym obszarem uprawy chmielu w Niemczech, zlokalizowanym w regionie krasowym. Uprawa chmielu wymaga zazwyczaj intensywnego wykorzystania nawozów i rolnicy nie wiedzieli, jak najlepiej przystosować produkcję, by spełnić wymogi ważnych przepisów ochrony środowiska, zwłaszcza ramowej dyrektywy wodnej.

Projekt zjednoczył producentów chmielu, stowarzyszenie użytkowników wody oraz ekspertów, by zebrać informacje o strategiach uprawy chmielu i podnieść jakość dostępnych danych na temat wpływu tych upraw na zasoby wód podziemnych. Ustalenia pomogły podnieść świadomość rolników w zakresie bardziej efektywnych możliwości zarządzania środowiskiem i rolnictwem.

Wdrożenie strategii produkcji, które nie tylko będą chronić środowisko, lecz także podnosić jakość roślin, jest bardzo ważne w zapobieganiu konfliktowi interesów między zwiększeniem plonów a ochroną zasobów wód podziemnych. Podejście LEADER okazało się pomocne w budowaniu stosunków opartych w większym stopniu na zaufaniu między zainteresowanymi stronami, zwłaszcza między rolnikami.

Długoterminowe podejście LEADER

Projekt opiera się na doświadczeniach i sukcesach poprzednich projektów LEADER, które rozpoczęto w 2003 r. we współpracy między trzema bawarskimi lokalnymi grupami działania. Opracowano wówczas oprogramowanie systemu informacji geograficznej, by ułatwić monitorowanie gleby i wody, zawarto wiele dobrowolnych umów dotyczących gospodarowania gruntami i ustanowiono strefy buforowe przy szczególnie wrażliwych obszarach krasowych.

Poprawa jakości danych pomogła w budowaniu relacji i zaufania między zainteresowanymi stronami. Stowarzyszenie użytkowników wody nabyło następnie teren uprawny, który może wymieniać rolnikom za grunty na obszarach bardziej wrażliwych geologicznie. Stowarzyszenie pozostawia wrażliwe tereny na ugor

albo przekształca je w użytki zielone, aby poprawić ich zdolności filtracyjne.

Bardzo istotne jest, by kompensacja dla rolników była proporcjonalna do realizowanych przez nich usług.

Anton Humml
rolnik

Kolejne projekty rozpoczynały te same LGD, np. projekt Sipplquelle – Ochrona wody źródlanej w obszarze krasowym Jury (2015) lub projekt HopfenNO₃, w ramach którego optymalizowano cykl azotowy w produkcji chmielu (2016). Oba projekty dotyczyły ochrony wody pitnej i opierały się na wynikach wcześniejszych projektów LEADER.

Nazwa projektu	Projekt ochrony wód podziemnych, Jura
Rodzaj beneficjenta	Organizacja gospodarowania gruntami, stowarzyszenie użytkowników wody i stowarzyszenie rolników
Okres	2009–2014
Finansowanie	Całkowity koszt: 223 000 EUR Wkład z EFRROW: 94 000 EUR Wkład prywatny: 129 000 EUR
Działanie w ramach PROW	M412: zarządzanie środowiskiem / gospodarowanie gruntami (oś 4)
Więcej informacji	www.zvww-hallertau.de
Kontakt	asiebler@zvww-hallertau.de

© Zweckverband Wasserversorgung Hallertau

Dzięki projektowi podniosła się jakość dostępnych danych na temat strategii produkcji chmielu.

2. Erozja gleby

Erozja gleby to proces niszczenia wierzchniej warstwy gleby przez wodę i wiatr lub działalność człowieka, np. stosowanie orki przy uprawach. Inne formy degradacji gleby, takie jak zagęszczanie gleby, niska zawartość materii organicznej oraz słabe odwadnianie, nasilają proces erozji gleby.

Wykorzystywanie lokalnej wiedzy

Działanie silnych wiatrów i opady deszczu przyczyniają się do erozji gleby, zwłaszcza na obszarach, gdzie struktura gleby jest podatna na zagrożenia. W efekcie zmniejsza się wydajność rolnictwa (prowadząc czasem do porzucania gruntów), a wymywanie osadów z gleb może znacząco zaburzyć równowagę otaczających ekosystemów.

EFROW stawia czoła temu ciągłemu wyzwaniu zarówno przez wspieranie monitorowania sił erozji, jak i przez finansowanie podnoszenia poziomu świadomości oraz szkoleń dla wszystkich podmiotów, których dotyczy ten problem. Aby coś zmienić i osiągnąć wyraźne efekty, przyjęte podejście należy oprzeć na istniejącej wiedzy lokalnej społeczności (np. na metodach uprawy o niskim wykorzystaniu technologii). Zachęcanie do oceny partycypacyjnej oraz wdrażanie działań zapobiegawczych to także użyteczne sposoby walki z erozją gleby.

W ramach projektu z Majotty (francuskie terytorium zamorskie), opisanego na s. 11, opracowano plan działania dotyczący erozji oraz powiązane narzędzia monitorowania.

Zmiana wzorców gospodarowania gruntami

Choć stopień erozji gleby różni się w zależności od konkretnego kontekstu, wyniki są podobne. Utrata wierzchniej warstwy gleby z użytków rolnych zmniejsza wydajność upraw, obniża jakość wód powierzchniowych i uszkadza systemy odwadniania.

Czynniki ludzkie przyspieszają erozję gleby. Niewłaściwe zarządzanie glebą może wynikać ze złego planowania, nieodpowiedniej uprawy i silnego wpływu mechanizmów rynkowych, które skutkują zmiennością cen upraw. Ostrożniejsze podejście, korzystne dla ochrony gleb i bardziej efektywnego wykorzystania zasobów naturalnych, zwiększy zrównoważoność przedsiębiorstw rolnych. Fundusze PROW ułatwiają ten proces poprzez wspieranie osiągnięcia szeregu celów w zakresie gospodarowania gruntami, co łącznie spowalnia erozję gleby.

Dzięki projektowi z Czech, opisanemu na s. 13, pokazano, w jaki sposób można promować ochronę gleb, by zapewnić korzyść użytkownikom gruntów i poprawić efektywne gospodarowanie zasobami.

Walka z erozją gleby na Majotcie, Francja

Projekt z Majotty zwiększa zrozumienie erozji gleby oraz działań koniecznych do jej zwalczania wśród zainteresowanych stron.

Poważny problem erozji gleby

Majotta to wyspa, która jest terytorium zamorskim Francji zlokalizowanym w archipelagu Komorów między Madagaskarem a Mozambikiem. Tamtejszy ekosystem lądowy charakteryzuje się niestabilnymi glebami ferralitowymi, które są szczególnie narażone na erozję ze względu na przewagę terenów o dużym nachyleniu i silne opady.

Dodatkowe czynniki, zwłaszcza wylesianie, wycinka i wypalanie, wycinanie namorzynów oraz nieodpowiednie prowadzenie plantacji na stromych zboczach, powodują, że gleby są w coraz większym stopniu niezabezpieczone. Największe zagrożenia stanowią niekontrolowane rozrastanie się obszarów zabudowanych oraz zmiana klimatu.

Erozja gleby będąca wynikiem tych działań stanowi zagrożenie dla zrównoważonego charakteru rolnictwa na wyspie, a także dla ważnego lokalnego ekosystemu laguny, na który oddziałuje zamulenie i zanieczyszczenie osadami. W odpowiedzi na Majotcie opracowano „Plan działania w zakresie erozji” na lata 2014–2020, którego celem jest promowanie rozwoju świadomości i wiedzy w zakresie procesów erozji, jej wpływów i działań zaradczych. Ostatecznym celem jest zachowanie gospodarczego, środowiskowego i turystycznego potencjału wyspy.

Projekt LESELAM, wspierany przez EFRROW, wpisuje się w ramy „Planu działania w zakresie erozji”. W zbiorowy wysiłek w ramach projektu zaangażowano lokalne podmioty, aby określić oraz wdrożyć szereg technicznych i organizacyjnych środków zaradczych celem ograniczenia erozji gleby na gruntach rolnych oraz terenach naturalnych i wiejskich. Projekty uzupełniające, wspierane przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), koncentrowały się na ekosystemach lagun.

Obserwatorium erozji gleby

W ramach projektu utworzono „obserwatorium erozji”, aby lepiej monitorować i charakteryzować spływanie wód i erozję gleby dzięki instalacji infrastruktury monitorującej w czterech miejscach w obrębie trzech zlewni pilotażowych: M'tsamboro, Dzoumogné oraz Salim Bé.

Przed wszystkim zainstalowano urządzenia pomiarowe przepływu wody oraz zawartości osadów w strategicznych lokalizacjach, w tym pod pokrywą leśną, na gruntach rolnych i na wybrzeżach. Zamontowano również stacje monitorowania opadów i klimatu, aby pomóc w zrozumieniu przyczyn ciągłych zmian w pomiarach na przestrzeni czasu.

Miejsca wybrano w porozumieniu z lokalnymi podmiotami, uwzględniając różne kryteria techniczne,

Publiczne spotkania i lokalne warsztaty miały zasadnicze znaczenie dla powodzenia projektu.

© CAPAM, BRGM, Les Naturalistes de Mayotte

środowiskowe i logistyczne oraz zapewniając porównanie różnych rodzajów użytkowania gruntów. W wynikach pierwszego okresu monitorowania wykazano wyraźnie silniejszy proces erozji na zurbanizowanym obszarze M'tsamboro (5,4 t osadów na hektar) niż na bardziej rolniczym obszarze Dzoumogné (0,3 t/ha).

Obserwatorium jest i będzie w stanie generować długoterminowe dane z monitorowania, które pomogą lepiej zrozumieć przyczyny erozji gleby, ich wpływ na zamulanie lagun oraz skuteczność wszelkich badanych działań zaradczych. Lokalne podmioty są szkolone, aby po zakończeniu projektu w dalszym ciągu wykorzystywały infrastrukturę oraz bazę danych.

Szkolenie lokalnych podmiotów

Zasadniczym i głównym elementem projektu jest organizacja publicznych spotkań i lokalnych warsztatów. Podejście wielopodmiotowe było skierowane ogólnie do wszystkich lokalnych mieszkańców, ale w szczególności do rolników i zarządzających infrastrukturą publiczną.

Wysiłki te miały na celu szerzenie istniejącej wiedzy lokalnej, zachęcenie do podejmowania wspólnych działań i stworzenie poczucia lokalnej odpowiedzialności za wybrane rozwiązania. Można mieć nadzieję na wykształcenie poczucia wspólnej odpowiedzialności za długoterminowe kontynuowanie planu działania dotyczącego erozji na Majotcie.

Zorganizowano bardziej szczegółowe warsztaty z udziałem rolników, które miały na celu odniesienie się do problemu erozji gleby na gruntach rolnych. Celem tych sesji było pokazanie rolnikom praktycznych metod, które mogą wdrażać, aby chronić swoje gleby, zwiększając jednocześnie ich wydajność. Inne sesje były skierowane w szczególności do polityków, przedsiębiorstw, techników lub studentów, w tym z lokalnej uczelni rolniczej.

Ludzie zrozumieli techniki walki z erozją gleby, widać było ich zainteresowanie i większość z nich chciała zacząć stosować te techniki na swoich polach.

Atoumani Anassi
technik uczelni rolniczej

Zainteresowanie rolników oraz społeczności lokalnych było większe niż oczekiwano. Jak dotychczas jednym z najbardziej pozytywnych doświadczeń w ramach projektu było pojawienie się ponad 40 uczestników na lokalnych warsztatach w M'tsamboro w maju 2016 r. Byli to m.in. przedstawiciele samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych zajmujących się środowiskiem, rolnicy, właściciele gruntów i ich rodziny, a także pracownicy niezadeklarowani lub pracownicy gospodarki nieformalnej.

Do zakończenia projektu przeprowadzono ponad 15 lokalnych warsztatów. Początkowe siedem z nich miało na celu upewnienie się, że społeczności lokalne rozumieją i akceptują projekt, oraz zebranie istotnych informacji zwrotnych, a także zaangażowanie tych społeczności w planowane działania demonstracyjne. W następnych warsztatach w większym stopniu skoncentrowano się na przekazaniu skutecznych praktyk ochrony gleb.

Na gruntach rolniczych i terenach wiejskich przeprowadzono działania demonstracyjne oparte na technikach ochrony krajobrazu i gleby, które wskazano w trakcie lokalnych warsztatów. Dzięki realizacji i monitorowaniu działań pilotażowych oraz włączeniu do oceny uczestników tych działań w ramach projektu udało się zbadać techniki, które się sprawdzają, zademonstrować je i zwiększyć świadomość ich istnienia.

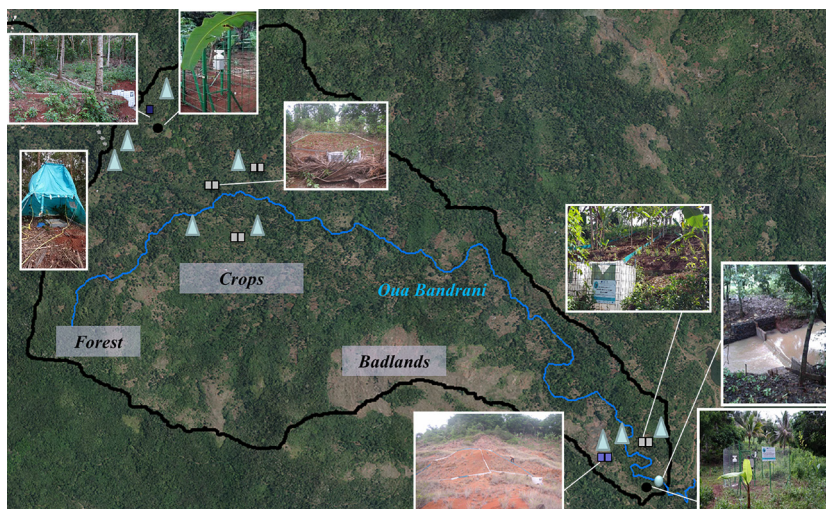
Głównym przesłaniem projektu było to, że do walki z erozją gleby nie zawsze potrzeba dodatkowej siły roboczej, dodatkowych zasobów czy zaawansowanych technologicznie innowacyjnych rozwiązań. Znaczne rezultaty można uzyskać, wykorzystując istniejące, czasem bardzo stare techniki rolnicze charakteryzujące się niskim stopniem zaawansowania technicznego.

Hoduję maniok, aby przeciwdziałać powstawaniu potoków błota. Dzięki stosowaniu tej techniki podczas deszczu gleba pozostaje na miejscu. Musimy dbać o glebę, ponieważ – jeśli pozwolimy jej spłynąć do morza – rolnictwo nie będzie opłacalne.

Zabibou Ahamada
rolnik i przewodnicząca lokalnej rolniczej służby doradczej

Nazwa projektu	LESELAM (walka z erozją gleby i zamulaniem laguny na Majotcie)
Rodzaj beneficjenta	Publiczna instytucja naukowo-badawcza, izba rolnicza, organizacja pozarządowa działająca na rzecz ochrony środowiska i prywatna firma konsultingowa
Okres	2015–2017
Finansowanie	Całkowity koszt: 1 124 156 EUR Wkład z EFRROW: 489 814 EUR Wkład krajowy: 182 052 EUR Wkład regionalny: 63 725 EUR Środki prywatne: 388 565 EUR
Działanie w ramach PROW	M16.5: wsparcie dla wspólnych działań podejmowanych w celu przeciwdziałania zmianie klimatu lub przystosowania się do niej, a także w odniesieniu do wspólnego podejścia do projektów środowiskowych i realizowanych praktyk w zakresie ochrony środowiska
Więcej informacji	www.leselam.com
Kontakt	jf.desprats@brgm.fr

© BRGM, CIRAD, IRSTEA, CAPAM, Les Naturalistes de Mayotte

Punkty monitorowania zlewni w Dzoumogné.

Wykorzystanie użytków zielonych w celu zapobiegania erozji gleby w Czechach

Przekształcenie dawnego sadu w użytki zielone całkowicie wyeliminowało erozję gleby i poprawiło lokalne zasoby wód gruntowych.

Przedsiębiorstwo PATRIA Kobylí zatrudnia 160 osób w wiosce Kobylí i w jej okolicach, na południowym wschodzie Czech. Jego działalność obejmuje różne rodzaje produkcji rolnej i handel detaliczny, w tym w zakresie upraw, owoców, produktów mlecznych, wina i mięsa, jak również produkcję tworzyw sztucznych i innych materiałów budowlanych.

Rozwiązanie problemu utraty gruntów ornych

W latach 90. XX w. sad brzoskwiński o powierzchni 13 ha zarządzany przez przedsiębiorstwo w imieniu prywatnych właścicieli przynosił niskie plony. Zaprzeszono produkcji owoców, ale po kilku próbach prowadzenia upraw polowych grunt zaczął ulegać znacznej erozji, której skalę beneficjent obliczył na 260 m³ rocznie.

Gleba jest dla nas najcenniejsza, a nasze zasoby wodne są skąpe – musimy o nie dbać w jak największym stopniu.

Michal Schovaneck

kierownik ds. produkcji owoców, PATRIA Kobylí

Przedsiębiorstwo wiedziało, że przekształcenie sadu w trwałe użytki zielone może zapobiec erozji, ale oznaczałoby to koniec produkcji rolnej i utratę dochodów.

Decyzję ułatwiło wsparcie PROW na przekształcenie gruntu. Środki finansowe wykorzystano na pokrycie wstępnych kosztów przekształcenia gruntu w użytki zielone, jak również rocznych i cyklicznych kosztów utrzymania. Wsparcie zrekompensowało dochody utracone w wyniku zaprzestania produkcji na przekształconej działce.

Istotne korzyści

Trwałe użytki zielone całkowicie wyeliminowały erozję gleby na zboczach. Również woda opadowa jest lepiej wchłaniana przez glebę i zasila zasoby wód gruntowych. Ponadto skoszona trawa jest gromadzona i dobrze wykorzystywana – głównie jako pasza dla bydła.

Połączenie słabych wyników ekonomicznych, presji regulacyjnej i umiarkowanego wsparcia finansowego skłoniło kierownictwo do podjęcia trudnej decyzji o wyłączeniu wartościowego gruntu z produkcji rolnej.

Tomas Rättinger

czeski ekspert ds. rozwoju obszarów wiejskich

© Tomas Rättinger

Przekształcenie gruntu w trwałe użytki zielone pomogło zapobiec erozji gleby.

Doświadczenie to zachęciło przedsiębiorstwo do przekształcenia większego obszaru gruntów w użytki zielone w celu uniknięcia erozji gleby, w tym innych działek o dużym nachyleniu, gdzie rosły sady i winnice. Zaczęto również wykorzystywać łąki jako skuteczną tymczasową warstwę ochronną gleby na działkach, poprzedzającą późniejsze ponowne wprowadzenie upraw przynoszących dochody.

W 2012 r. przedsiębiorstwo do swoich praktyk zarządzania użytkami zielonymi włączyło również cele z zakresu różnorodności biologicznej, pozostawiając niektóre pasy działek niekoszone w celu stworzenia lepszego siedliska zwierzętom i owadom.

Nazwa projektu	Utrzymanie użytków zielonych powstałych w wyniku przekształcenia gruntów ornych w celu zmniejszenia erozji
Rodzaj beneficjenta	Rolna spółka akcyjna
Okres	2012–2017
Finansowanie	Całkowity koszt w latach 2012–2017: 4 868 EUR Wkład z EFRROW: 3 894 EUR Wkład krajowy: 974 EUR
Działanie w ramach PROW	M214: płatności rolnośrodowiskowe (oś 2)
Więcej informacji	www.patriakobylí.cz
Kontakt	roman.borovicka@patriakobylí.cz

3. Poprawa jakości gleby

Ze względu na wzrost presji na zasoby naturalne efektywna gospodarka zasobami należy do priorytetów strategicznych Europy. Polityka rozwoju obszarów wiejskich, wzmocniona deklaracją Cork 2.0, odgrywa kluczową rolę w zakresie ochrony i poprawy jakości gleby, co ma istotne znaczenie dla ekosystemów i sektorów produkcyjnych na obszarach wiejskich.

Wspólne podejście

W konkretnych obszarach interwencji PROW w ramach priorytetu 4 „Odtwarzanie, ochrona i wzmacnianie ekosystemów” skoncentrowano się na usprawnianiu gospodarowania glebami i wodą. Chodzi tu o cel szczegółowy 4C „Zapobieganie erozji gleby i poprawa gospodarowania glebą” oraz cel szczegółowy 4B „Poprawa gospodarki wodnej”. Jakość gleby może polepszyć się w wyniku działań ukierunkowanych na zwiększanie długoterminowej wydajności rolnictwa oraz odporności krajobrazu. Różnorodność biologiczna i jakość gleby wpływają na siebie wzajemnie w sposób pozytywny.

Wychodząc poza programy rozwoju obszarów wiejskich, ochrona przyrody jest również celem dyrektyw ptasiej i siedliskowej. Spowodowało to utworzenie w Europie sieci najważniejszych i najcenniejszych obszarów przyrodniczych. Aby zachować ogromną różnorodność biologiczną tych obszarów, należy nimi stale i w odpowiedni sposób gospodarować.

Siedliska na terenach zalewowych są najbardziej narażone na zagrożenia wynikające z wymywania składników pokarmowych z pobliskich obszarów rolnych. Nawet niewielkie zmiany, np. koordynowanie metod wypasu na takich obszarach, mogą zmniejszyć skalę problemu. Takie podejście musi być oparte na dobrej współpracy z lokalnymi podmiotami. Zachęcanie do takiej współpracy w ramach europejskiej polityki rozwoju obszarów wiejskich przyczynia się do ochrony jakości gleby i jest korzystne dla ochrony przyrody i dobrostanu społecznego.

Profil duńskiego projektu przedstawiono na s. 15. W ramach EFRROW wsparto proste – ale skuteczne – narzędzia znacznej poprawy gospodarowania obszarami zalewowymi.

Ukierunkowane innowacje

Celem działania 16 (Współpraca) PROW jest promowanie ściślejszej i skuteczniejszej współpracy między rolnikami i innymi zainteresowanymi ekspertami. W ten sposób działanie wspiera powstawanie pomysłów oraz łączenie badań naukowych i badań innowacyjności na obszarach wiejskich. W rezultacie na wsi powstają nowe, interesujące partnerstwa.

Takie podejście oddolne, które polega na lepszym zrozumieniu potrzeb rolników i na ich pełnym zaangażowaniu od samego początku projektu badawczego, można wykorzystać do ochrony lub poprawy jakości gleby. Na przykład dzięki ułatwieniu dialogu między producentami, przetwórcami żywności i ekspertami technicznymi można zyskać nową wiedzę na temat najlepszych dostępnych metod zarządzania zawartością materii organicznej w glebie – najważniejszego wskaźnika jakości gleby. Zastosowanie tej wiedzy przez rolników na szerszą skalę może być korzystne zarówno dla środowiska, jak i dla wizerunku w całym łańcuchu wartości.

Na s. 17 przedstawiono ambitny włoski projekt, który pomaga rolnikom zajmującym się produkcją bardzo znanego sera wysokiej jakości w zwiększaniu zdolności utrzymania dobrej jakości gleby.

Skoordynowane zarządzanie gruntami na obszarach wiejskich Danii

W ramach zrealizowanego w północnej Danii projektu EFRROW wsparto skoordynowane gospodarowanie łąkami przy strumieniach za pomocą wypasu. Inicjatywa przyczyniła się do zacieśnienia współpracy między lokalnymi podmiotami i propagowania długoterminowego skoordynowanego podejścia do gospodarowania gruntami.

Problem w zakresie gospodarowania gruntami

Dolina strumienia Sønderup na półwyspie Himmerland w północnej Danii należy do sieci obszarów Natura 2000, która zapewnia ochronę rzadkich i zagrożonych siedlisk i gatunków w Unii Europejskiej. Z biegiem czasu łąki wzdłuż strumienia zaczęły zarastać, stwarzając zagrożenie dla otwartego charakteru doliny i jakości wody. Aby rozwiązać ten problem, lokalne stowarzyszenie rolników AgriNord zdecydowało się promować różne sposoby gospodarowania krajobrazem wśród właścicieli gruntów w dolinie.

Utrzymanie wysokiej jakości gleby i wody w dolinie i powiązanej z nią różnorodności biologicznej wymaga zastosowania zintegrowanego podejścia w całej zlewni strumienia. Uznano, że najlepszym w tym kontekście narzędziem gospodarowania gruntami jest ostrożny i kontrolowany wypas zwierząt gospodarskich – częściowo dlatego, że zwierzęta wyjadają nadmiar roślin i wkopują kopytami w ziemię nasiona, co ułatwia ich kiełkowanie.

Ponadto odchody zwierzęce użyźniają glebę, wnosząc materię organiczną i składniki pokarmowe takie jak azot, z czego korzysta wiele różnych organizmów żyjących

w glebie. Połączony efekt poprawia strukturę gleby i polepsza jej zdolność filtrowania wody i magazynowania dwutlenku węgla.

Lepsza koordynacja

Miejscowa gmina we współpracy z organizacją rolniczą AgriNord otrzymała wsparcie z EFRROW na utworzenie pastwisk otaczających strumień i zainicjowała długoterminowe skoordynowane podejście do gospodarowania gruntami w dolinie. Zaangażowano konsultanta, którego zadaniem było nawiązanie i poprowadzenie wielostronnego dialogu między właścicielami gruntów, rolnikami zajmującymi się produkcją zwierzęcą, gminami i innymi lokalnymi grupami podmiotów, takimi jak wędkarze i spacerowicze. Uczestnicy szczególnie docenili, że rozmowy koncentrowały się na szansach i możliwościach wynikających ze współpracy, a nie na zakazach.

Cieszę się, że przedstawiliśmy rolnikom coś pozytywnego, pewne warianty, oraz że mogliśmy prowadzić pozytywną dyskusję i uczestniczyć we współpracy.

Michael Palsgaard
konsultant

© Kirsten Birke Lund

Wsparcie EFRROW wykorzystano do ponownego utworzenia zielonych pastwisk nad strumieniem oraz do zainicjowania długoterminowego skoordynowanego podejścia do gospodarowania gruntami w dolinie.

Zastosowane podejście umożliwiło szerokie zaangażowanie najważniejszych zainteresowanych stron oraz uzyskanie kompleksowego wsparcia z ich strony. Konsultantowi udało się nawiązać skuteczny dialog dotyczący wprowadzenia wspólnego ogrodzenia większych obszarów – ponad granicami wyznaczającymi grunty różnych właścicieli – w celu lepszego gospodarowania nimi za pomocą wypasu zwierząt gospodarskich.

Istotnym doświadczeniem było to, że rolnicy byli przekonani, iż takie projekty gospodarowania gruntami są skomplikowane, a może nawet ryzykowne w kontekście zasady wzajemnej zgodności. Konsultant pomógł rozwiązać ich obawy.

Fizyczne interwencje

Poza dialogiem z zainteresowanymi stronami w ramach projektu przeprowadzono dokładny przegląd obszarów, na których należy wprowadzić wypas, oraz dostępnych w okolicy zwierząt gospodarskich, co miało na celu opracowanie praktycznych rozwiązań.

Przy pomocy środków finansowych EFRROW zamontowano serię ogrodzeń i furtek, aby utworzyć duże łąki na obszarach leżących w dolinie strumienia Sønderup należące do 14 różnych właścicieli gruntów. Wybór tych terenów i nadanie im priorytetowego charakteru odbyło się we współpracy z gminami, właścicielami gruntów i rolnikami.

W niektórych przypadkach ogrodzenie połączono z oczyszczaniem danego obszaru w sposób korzystny dla gruntu. Właściciele gruntów i hodowcy zwierząt gospodarskich zawali również szereg formalnych porozumień. Uwzględniono także potrzeby spacerowiczów i wędkarzy: w odpowiednich miejscach zamontowano bramki w celu umożliwienia dostępu.

Z czasem wypas zwierząt gospodarskich na odgradzonych obszarach powinien przynieść wyraźne rezultaty pod względem gospodarowania gruntami i powiązanej jakości gleby i wody oraz lokalnej różnorodności biologicznej w dolinie. Wpływ inwestycji w ramach EFRROW będzie się zatem nadal zwiększał.

Najlepiej, jak zobaczysz, że to działa! Gdy odwiedzam ten teren, widzę, jaka nastąpiła różnica!

Michael Palsgaard
konsultant

Bezpośrednie działania następcze

Chociaż wsparcie EFRROW było kluczowe dla zapewnienia wprowadzenia zmiany w krótkim terminie, w ramach projektu nawiązano i zacieśniono stosunki, które gwarantują współpracę długoterminową. Jednym z rezultatów jest to, że zainteresowane strony kontynuowały współpracę w celu wskazania kolejnych działań, które należy przeprowadzić wzdłuż strumienia.

Opracowano już następne projekty stawiania ogrodzeń w dolinie. Interesującym aspektem była ponadto możliwość przeprowadzenia w następstwie finansowania EFRROW przy wsparciu w ramach projektów Natura 2000 dalszych działań związanych z wypasem. Podczas gdy środki EFRROW otrzymała gmina we współpracy ze stowarzyszeniem rolników, dostęp do tego dalszego wsparcia mają właściciele gruntów znajdujących się wzdłuż strumienia.

Wyzwaniem wciąż pozostaje to, że wypas blisko strumienia nadal często jest niemożliwy ze względu na nasycenie gruntu. W związku z tym lepsze gospodarowanie strumieniem uznaje się za niezbędne do umożliwienia dalszego skutecznego gospodarowania znajdującymi się wzdłuż niego gruntami i glebą. Lepsza współpraca między rolnikami, właścicielami gruntów i władzami lokalnymi zwiększa szanse na podjęcie w przyszłości dalszych skoordynowanych wysiłków.

Aby całkowicie poprawić stan środowiska w dolinie, rozwiązanie musi objąć także sam strumień.

Kim Buus
lokalny właściciel gruntów

Nazwa projektu	Wypas w dolinie strumienia Sønderup
Rodzaj beneficjenta	Rolnicy, właściciele gruntów oraz gmina
Okres	2012–2014
Finansowanie	Całkowity koszt: 38 200 EUR Wkład z EFRROW: 28 650 EUR Środki krajowe i prywatne: 9 550 EUR
Działanie w ramach PROW	M216: wsparcie na rzecz inwestycji nieprodukcyjnych (oś 2)
Więcej informacji	www.agrinord.dk
Kontakt	• Stowarzyszenie rolników: cwk@agrinord.dk • Gmina: SIA@vesthimmerland.dk

Poprawa jakości gleby w regionach Włoch, w których produkuje się parmezan

Wsparcie EFRROW wykorzystano do utworzenia i sfinansowania grupy operacyjnej EPI, której celem było wskazanie i rozpropagowanie praktycznych usprawnień służących wsparciu roli rolników zarówno jako opiekunów gruntu, jak i producentów ważnego dla regionu sera Parmigiano Reggiano.

Motywowanie zainteresowanych stron

Pomysł realizacji tego projektu objętego wsparciem w ramach EFRROW pochodzi od I TER – spółdzielni, która specjalizuje się w badaniu różnych rodzajów gleby i ich zastosowania w kontekstach rolniczych. Spółdzielnia wiedziała, że jakość gleby wpływa na jakość i produkcję specjalności regionalnej, którą jest ser parmezan, ale rolnicy potrzebują bardziej szczegółowej wiedzy, aby chronić jakość gleby.

Spółdzielnia I TER nawiązała kontakt z CRPA (centrum badawczym produkcji zwierzęcej) oraz konsorcjum mleczarskim Bibbiano la Culla, by zbadać możliwość współpracy. W badaniach przeprowadzonych przez CRPA już wcześniej wykazano, że wypas na trwałych łąkach wielogatunkowych sprzyja uzyskaniu specyficznych nut smakowych Parmigiano Reggiano.

Znajomość gleby we własnym gospodarstwie pozwala przedsiębiorcy rolnemu na podejmowanie decyzji technicznych (...) przy opracowywaniu strategii prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania ukierunkowanych na równowagę rolniczą.

spółdzielnia socjalna I TER

Nowa grupa operacyjna

Partnerzy utworzyli grupę operacyjną w ramach działania 16 programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW) regionu Emilia Romagna. Grupy operacyjne, które wprowadzono w okresie programowania 2014–2020 jako elementy składowe EIP-AGRI¹, umożliwiają partnerom wywodzącym się z różnych środowisk specjalistycznych i naukowych otrzymanie wsparcia na podjęcie współpracy ukierunkowanej na konkretne wyzwania lub możliwości.

Cztery gospodarstwa rolne i jeden producent parmezanu z Bibbiano la Culla utworzyli grupę operacyjną PRATI_CO. Jej zadaniem jest opracowanie i rozpowszechnienie wytycznych na temat optymalizacji właściwości gleb związanych z produkcją Parmigiano Reggiano w zakresie materii organicznej i pochłaniania dwutlenku węgla.

Grupa operacyjna przeprowadziła szczegółowe badania i działania w terenie, opierając się na wiedzy członków. Rezultaty pośrednie obejmują: plany dalszych badań i dalszej komunikacji, analizę 96 próbek gleby z zastosowaniem dwóch metod laboratoryjnych, klasyfikację działań prowadzonych przez gospodarstwa znajdujące się na obszarze objętym projektem oraz obliczenie ich emisji gazów cieplarnianych.

W ramach projektu prowadzone są prace nad wspólnym protokołem pobierania próbek i monitorowania, aby informować użytkowników gruntów o zawartości i rodzajach materii organicznej w glebie na przestrzeni czasu, oraz nad zatwierdzonymi modelami obliczania pochłaniania dwutlenku węgla przez pastwiska na obszarze produkcji sera Parmigiano Reggiano.

Nazwa projektu	Grupa operacyjna PRATI_CO
Rodzaj beneficjenta	Spółdzielnia socjalna (I TER)
Okres	2016–2018
Finansowanie	Całkowity koszt: 168 284 EUR Wkład z EFRROW: 167 887 EUR Środki prywatne: 397 EUR
Działanie w ramach PROW	M16: współpraca
Więcej informacji	<ul style="list-style-type: none"> • www.pedologia.net • https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/find-connect/projects/pratico-parmigianoreggiano-agrotecnica-impronta
Kontakt	scotti@pedologia.net

© I TER social cooperative

Przeprowadzone przez grupę operacyjną szczegółowe badania pozwoliły lepiej zrozumieć lokalne gospodarowanie glebami.

1 Europejskie Partnerstwo Innowacyjne na rzecz Wydajnego i Zrównoważonego Rolnictwa.

4. Zatrzymywanie węgla w glebie

Jak potwierdzono w komunikacie Komisji Europejskiej, w którym przedstawiono pomysły na temat przyszłości rolnictwa i produkcji żywności (listopad 2017 r.), przeciwdziałanie zmianie klimatu i ochrona środowiska stanowią istotne wyzwania. Celem WPR musi być nie tylko ochrona rolników przed skutkami zmiany klimatu, ale również doprowadzenie do zwiększenia udziału rolników w wypełnianiu zobowiązań UE dotyczących zmiany klimatu. Gleby, którymi się odpowiednio gospodaruje, mogą pomóc w składowaniu dwutlenku węgla i łagodzeniu zmiany klimatu.

Łączenie środków PROW

W ramach EFRROW finansuje się ochronę określonych obszarów, takich jak torfowiska i lasy, gdzie stan środowiska jest często zagrożony. Jedną z kluczowych zachęt stanowi utrzymanie usług ekosystemowych, które gleba zapewnia społeczeństwu. W szczególności zdolność gleby do pochłaniania dwutlenku węgla z atmosfery pomaga w łagodzeniu niekorzystnych skutków klimatycznych.

Jednym z wyzwań podczas realizacji PROW jest osiągnięcie masy krytycznej. Skoordynowane zarządzanie za pośrednictwem szeregu grup zainteresowanych stron może mieć kluczowe znaczenie dla długoterminowego gospodarowania glebą na danym obszarze. Cel ten można osiągnąć dzięki inteligentnemu łączeniu różnych działań.

Podejście skoordynowane obejmuje zazwyczaj łączenie działań zwiększania świadomości i pomocy z działaniami związanymi z inwestowaniem lub zarządzaniem. Jeżeli potrzeby rolników są zaspokajane w sposób elastyczny, wyniki mogą być bardzo pozytywne, co oznacza, że lepsze gospodarowanie glebą przynosi korzyści na dużych obszarach.

Na s. 19 można znaleźć informacje o tym, jak dzięki wsparciu EFRROW w jednym z regionów Francji

uruchomiono skuteczny program zatrzymywania węgla w glebie.

Poprawa stanu lasów

Łatwo uznać, że ponieważ w ujęciu ogólnym lasy stanowią rezerwę zdolności do pochłaniania dwutlenku węgla z atmosfery, nie ma wielkiej potrzeby przeprowadzania interwencji w celu zachowania ich w obecnej postaci. W rzeczywistości lasy wymagają nie tylko aktywnego gospodarowania w celu ochrony przed pożarami i szkodliwymi interwencjami ludzkimi, ale wymagają również poświęcenia znacznej uwagi, aby zapewnić wykorzystanie ich zdolności do pochłaniania dwutlenku węgla.

Jeżeli chcemy uniknąć pogorszenia sytuacji, korzystne dla wielu lasów byłoby opracowanie aktywnego planu, w ramach którego określona zostałaaby struktura lasów oraz interwencje konieczne do utrzymania ich w dobrym zdrowiu. Takie podejście jest zgodne z długoterminową, zrównoważoną gospodarką leśną. Takie wysiłki są wspierane z EFRROW.

Na s. 21 opisano słowacki projekt ukierunkowany na odnowę lasu, który poprawi w ujęciu długoterminowym jego równowagę oraz zdolność do świadczenia usług ekosystemowych.

Ochrona torfowisk w Owernii, Francja

W ramach PROW regionu Owernii uruchomiono program utrzymywania zdolności pochłaniania dwutlenku węgla na obszarach sieci Natura 2000, na których rolnicy prowadzą hodowlę bydła.

Regionalny park krajobrazowy Wulkany Owernii – malowniczy krajobraz wygasłych wulkanów w centralnej Francji – obejmuje obszary wyżynne w północnym Cantal, charakteryzujące się wilgotnym klimatem górskim, w którym występują śnieg, intensywne opady deszczu i silny wiatr. W przeciwieństwie do innych górskich pastwisk te cechują się żyzną, dobrze nawodnioną glebą wulkaniczną.

Lokalne warunki sprzyjały również utworzeniu się torfowiska w rejonie czwartorzędowych jezior polodowcowych. Torfowiska i podmokłe łąki, z których region jest dziś znany, są bardzo pożyteczne, ponieważ pochłaniają dwutlenek węgla. Fakt, że lokalni hodowcy zwierząt gospodarskich wykorzystują te obszary jako górskie pastwiska – zazwyczaj przez 130–150 dni w roku – pomaga chronić ten naturalny krajobraz i związane z nim usługi ekosystemowe. Dla nowoczesnych rolników dopłaty za dalsze prowadzenie wypasu bydła i owiec na takich obszarach należących do sieci Natura 2000 nie są jednak wysokie.

Wspieranie rolnictwa ekstensywnego

Na okres programowania 2014–2020 utworzono w ramach PROW dla regionu Owernii specjalną kategorię gruntów „wspólne pastwisko górskie” (fr. *estive collective*) dla tych cennych obszarów. Celem jest utrzymanie zdolności do pochłaniania dwutlenku węgla przez

torfowiska i naturalne łąki znajdujące się na dwóch obszarach Natura 2000 w północnym Cantal, na których ponad setka rolników wypasa bydło. Program ma w sposób ukierunkowany wspierać utrzymywanie i usprawnianie rolnictwa ekstensywnego prowadzonego na tych obszarach.

Program nosi nazwę „Projekty rolno-środowiskowo-klimatyczne” (fr. PAEC) i łączy wsparcie EFRROW udzielone na podstawie szeregu działań ramach PROW. Program opracowano w ramach szerszej strategii pasterskiej skierowanej do około 500 gospodarstw i ukierunkowanej na ponad 17 000 hektarów regionalnego parku krajobrazowego.

Unijne wsparcie dla wspólnych projektów realizowanych w ramach sieci Natura 2000 jest bardzo cennym narzędziem, dzięki któremu możemy realizować naszą strategię pasterską.

Cécile Birard

urzędnik ds. różnorodności biologicznej,
Regionalny Park Krajobrazowy Wulkanów Owernii

Poza głównym elementem bezpośredniego wsparcia w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego (w ramach działania 10) program obejmuje również wsparcie mające pomóc wykorzystywać usługi doradcze (w ramach działania 2) oraz ułatwienia grupowe związane z realizacją działania rolno-środowiskowo-klimatycznego

© Airnie Bley

Projekt jest częścią szerszej strategii pasterskiej ukierunkowanej na ponad 17 000 hektarów regionalnego parku krajobrazowego.

na podstawie działania 7 (Podstawowe usługi i odnowa wsi). Ponadto w ramach działania 1 (Transfer wiedzy) otrzymano również wsparcie na cele szkoleniowe.

Program PAEC rozpoczyna się od sesji szkoleniowej na temat sieci Natura 2000, skierowanej do rolników prowadzących działalność na danym terenie. Szkolenie obejmuje takie istotne tematy, jak: identyfikacja flory użytków zielonych, kwestie związane ze zdrowiem zwierząt, gospodarowanie obornikiem i nawozami, gospodarowanie zasobami wodnymi, zarządzanie gatunkami inwazyjnymi oraz chów zwierząt i różnorodność biologiczną.

Rolnicy otrzymują spersonalizowane wsparcie przy przygotowywaniu wniosków o dotacje w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego, po czym zostają objęci dwuletnim monitorowaniem z regularnymi kontrolami na miejscu i oceną końcową. W trakcie realizacji projektu beneficjent projektu – regionalny park krajobrazowy – organizuje również regularne spotkania konsultacyjne z udziałem rolników, lokalnych podmiotów oraz izby rolniczej w celu omawiania kształtu programu i jego realizacji.

Rolnicy otrzymują konkretne wsparcie przy składaniu wniosków o umowy dotyczące działań rolno-środowiskowo-klimatycznych, mogą jednak również zwracać się do pracowników regionalnego parku krajobrazowego o pomoc techniczną przy składaniu innych wniosków o finansowanie w ramach PROW inwestycji, które mają znaczenie dla wyzwań środowiskowych na obszarach Natura 2000.

Uczestniczący w programie rolnicy indywidualni mogą również składać wnioski o bezpośrednie finansowanie w ramach działania 4.1 (Wsparcie na inwestycje w gospodarstwach rolnych) oraz działania w ramach PROW regionu Owernii dotyczącego wspierania inwestycji we wspólne górskie pastwiska i krajowego programu przeciwdziałania drapieżnictwu.

Imponujące rezultaty

Podczas wstępnej dwuletniej kampanii przeprowadzonej w latach 2015–2016 celem programu PAEC było objęcie co najmniej 45 % obszarów w północnym Cantal spełniających kryteria programu, co oznaczało, że umowy związane z działaniami rolno-środowiskowo-klimatycznymi miały objąć powierzchnię co najmniej 738 ha. Do końca 2015 r. podpisano około 28 zobowiązań, obejmujących obszar o powierzchni 823 ha. Liczba umów związanych z działaniami rolno-środowiskowo-klimatycznymi stale wzrasta. Ogólnie rzecz biorąc, oczekuje się, że w okresie programowania 2014–2020 w ramach programu zawartych zostanie około 170 umów.

Dzięki wykorzystaniu programu, który łączy szereg działań, rolnicy są lepiej przygotowani do realizacji projektów w ramach działania 10. Jednocześnie to, że regionalny park krajobrazowy posiada możliwości zapewnienia wielodyscyplinarnego wsparcia łączącego wiedzę i umiejętności z różnych dziedzin, jest niezwykle istotne dla skutecznej realizacji programu.

Same umowy związane z działaniami rolno-środowiskowo-klimatycznymi przyczynią się do ochrony torfowisk i podmokłych łąk zlokalizowanych na dwóch obszarach Natura 2000 w północnym Cantal. Taka gospodarka przynosi korzyści nie tylko w zakresie krajobrazu, różnorodności biologicznej i jakości wody, ale jest również niezwykle ważna dla utrzymania wysokiej zdolności do pochłaniania dwutlenku węgla przez te siedliska terenów podmokłych.

Polityka publiczna bardzo długo zaniedbywała pasterstwo na terenach wyżynnych. Najlepszym dowodem jest to, że więcej rolników pragnie wziąć udział w następnej kampanii. Unijne wsparcie działań rolno-środowiskowo-klimatycznych stanowi nowe uzasadnienie dla podejmowania tego typu działań.

Katalin Kolosy

francuska ekspertka ds. rozwoju obszarów wiejskich

Nazwa projektu	Ochrona torfowisk i podmokłych łąk w północnym Cantal, Owernia, Francja
Rodzaj beneficjenta	Regionalny park krajobrazowy (i rolnicy)
Okres	2015–2016
Finansowanie	Całkowity koszt: 558 688 EUR Wkład z EFRROW: 420 066 EUR Wkład regionalny: 138 622 EUR Uwaga: projekt łączy różne rodzaje wsparcia EFRROW wraz z bezpośrednimi zobowiązaniami wobec rolników związanymi z działaniami rolno-środowiskowo-klimatycznymi w ramach działania 10.
Działanie w ramach PROW	M10.1: płatności z tytułu zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych
Więcej informacji	www.parcdesvolcans.fr
Kontakt	abley@parcdesvolcans.fr

Przywracanie usług o charakterze gospodarczym oraz usług ekosystemowych na obszarach wiejskich Słowacji

Słowacki projekt objęty wsparciem z EFRROW umożliwił odtworzenie zniszczonego i wrażliwego lasu. Dzięki niemu wybudowano również nową drogę dojazdową, aby ułatwić długoterminowe, zrównoważone gospodarowanie lasem.

W rejonie Wołowskich Wierchów we wschodniej Słowacji w XIX w. na potrzeby lokalnego przemysłu rodzime lasy liściaste w dużej mierze zastąpiono świerkiem. Drzewa te są jednak bardzo wrażliwe na działanie silnych wiatrów, mrozów oraz szkodników, które w znacznym stopniu zniszczyły las.

Państwowe przedsiębiorstwo LESY SR wykorzystało wsparcie z EFRROW do przeprowadzenia ukierunkowanych interwencji w celu poprawy długoterminowej żywotności, potencjału produkcyjnego i usług ekosystemowych lasu wołowskiego w rejonie Wołowskich Wierchów – w tym jego istotnej funkcji, jaką jest pochłanianie dwutlenku węgla.

Zalesianie i dostęp

W następstwie oceny ekspertów realizację projektu podzielono na dwie odrębne części. W pierwszej skoncentrowano się na działalności związanej z odnową lasu, a druga dotyczyła budowy nowej, bardziej dostępnej drogi leśnej.

Przedsiębiorstwo LESY SR wykorzystało wsparcie z EFRROW do przygotowania obszarów pod zalesianie za pomocą ręcznego oczyszczenia 90 ha, a następnie posadzenia 591 150 mieszanych sadzonek wysokiej jakości na 148 ha. Las mieszany – cechujący się przewagą drzew liściastych, głównie buków i klonów – będzie bardziej odporny na szkody powodowane przez pogodę lub szkodniki.

Kluczowym czynnikiem dla tego projektu było zaangażowanie doświadczonych ekspertów. Większość operacji jest przeprowadzana ręcznie, więc zatrudnieni pracownicy muszą mieć umiejętności na wysokim poziomie. Ich jakość (...) stanowi kolejny warunek powodzenia projektu.

Peter Gercak
koordynator projektu, LESY SR

Wzrost sadzonek na 320 ha wspierano poprzez ciągłe gospodarowanie terenem, które polegało na usuwaniu chwastów i ochronie przed zwierzętami. Aby sadzonki miały większe szanse na wzrost, sadzenie wykonywane było ręcznie przez wykwalifikowanych pracowników pod kierownictwem doświadczonych leśników.

W drugiej części projektu środki finansowe wykorzystano do przekształcenia 1,4 km drogi nieutwardzonej w główną drogę leśną, spełniającą warunki specyfikacji do użycia ciężkich pojazdów pożarniczych i leśnych. Budowa obejmowała prace ziemne, odwadnianie poprzeczne i wzdłużne oraz utwardzanie asfaltem. Dzięki temu

© Ing. Peter Gercak

W ramach projektu za pomocą ręcznego oczyszczenia przygotowano pod zalesienie powierzchnię 90 ha.

powstała pierwsza główna droga leśna na tym obszarze, która ułatwiła również dostęp turystom.

Skutki długoterminowe

Dzięki projektowi zapewniono średnioterminową odnowę mocno zniszczonego lasu i poprawiono dostęp do niego na użytek długoterminowej gospodarki leśnej. Zagwarantuje to na przyszłość możliwość gospodarczego korzystania z lasu i z jego usług ekosystemowych, tym bardziej że beneficjent projektu zobowiązał się do gospodarowania lasem.

Najciekawszym aspektem naszej działalności jest to, w jaki sposób rozwiązaliśmy problem świerkowej katastrofy – od zapewnienia dostępu do lasu, do jego odnowy i zrównoważonej gospodarki.

Peter Gercak
koordynator projektu, LESY SR

Nazwa projektu	Poprawa żywotności lasu we wschodniej Słowacji i jego odporności na zagrożenia
Rodzaj beneficjenta	Przedsiębiorstwo państwowe
Okres	2014–2015
Finansowanie	Całkowity koszt: 460 383 EUR Wkład z EFRROW: 368 307 EUR Wkład krajowy: 92 076 EUR
Działanie w ramach PROW	M226: przywrócenie potencjału leśnego oraz wprowadzenie działań zapobiegawczych
Więcej informacji	www.lesy.sk
Kontakt	lesy.ke@lesy.sk

5. Zużycie wody i zaopatrzenie w nią

Dzięki odpowiedniej konserwacji systemów infrastruktury wodnej można poprawić bezpieczeństwo zaopatrzenia wszelkiej działalności na obszarach wiejskich, w tym rolnictwa. Szerokie rozpowszechnienie praktyk efektywnego gospodarowania wodą w sektorze rolnym również może znacznie ograniczyć zużycie wody na obszarach wiejskich. W przypadku tak istotnego zasobu osiągnięcie najlepszych rezultatów wymaga skutecznych konsultacji z zainteresowanymi stronami.

Większa precyzja, wyższa jakość

Produkcja wina wysokiej jakości jest skomplikowanym przedsięwzięciem. Nieodłączną częścią tego procesu jest dokładne monitorowanie i wykorzystywanie gleby oraz zasobów wodnych. Wodę należy dostarczać do winnic w sposób optymalny i zróżnicowany w zależności od stadium rozwoju roślin. W krajach Europy Południowej, gdzie niedobór wody stanowi coraz większy problem, praktyki zasobooszczędne są niezbędne do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

EFROW może pomóc osobom uprawiającym winorośl, które chcą zastosować strategię opartą na systematycznej analizie żyzności gleby i wykorzystaniu najnowszych technik precyzyjnego nawadniania do ograniczenia zużycia wody. Zazwyczaj pierwszy etap obejmuje lepsze monitorowanie faktycznego zużycia wody. Instalacja narzędzi zwiększających wydajność wykorzystania wody umożliwia wymierne oszczędności zużycia tego cennego zasobu naturalnego. Do ograniczenia zużycia wody niezbędna jest zazwyczaj koordynacja działań zainteresowanych stron na szerszą skalę (np. na obszarze zlewni).

Na s. 23 opisano działania prowadzące do znacznego zwiększenia efektywności gospodarowania wodą w pewnej portugalskiej winnicy.

Unowocześnienie infrastruktury nawadniania

Duże jednolite części wód, które wykorzystuje się w celach nawadniania, wymagają ciągłej konserwacji. Tylko w ten sposób rolnicy mogą mieć możliwość stałego pobierania odpowiedniej ilości wody. Zasobooszczędne wykorzystanie wody dotyczy nie tylko rolników. Wymaga stałego unowocześniania infrastruktury wodnej. Im starszy jest dany system nawadniania, tym ważniejsza staje się jego kompleksowa konserwacja.

Dzięki wsparciu z PROW można finansować konkretne interwencje będące częścią szerszego programu i zgodne z planami gospodarowania wodami w dorzeczu. Inicjatywy te mają wymiar długoterminowy.

Efektem jest bardziej zasobooszczędne wykorzystanie wody przez największego konsumenta na europejskich obszarach wiejskich – sektor rolniczy. Mniejsze zużycie wody ogranicza również wymywanie stosowanych nawozów i pestycydów, które mogą zanieczyścić lokalne części wód.

Więcej informacji szczegółowych na temat tego podejścia przedstawiono na s. 25 w ramach opisu projektu realizowanego w centralnej Hiszpanii.

Poprawa stanu części wód

Ochrona wód w dalszym ciągu stanowi poważne wyzwanie. Priorytetem europejskiej polityki wodnej jest zaangażowanie obywateli w poprawę jakości i pewności zaopatrzenia w ten cenny zasób. Dzięki realizowanym w ramach EFROW projektom ukierunkowanym na poprawę wydajności zaopatrzenia w wodę dociera ona do większej liczby lokalnych podmiotów.

Systematyczne utrzymanie i modernizacja jednolitych części wód może poprawić dostępność wody w okolicy. Mogłoby się to odbywać na przykład w ramach prac przeciwpowodziowych przy strumieniach. Dzięki prowadzeniu szerokich konsultacji wszyscy użytkownicy wody będą czerpać korzyści z lepszej gospodarki wodnej. Skorzystają na tym nie tylko ludzie: często celem jest również dbanie o różnorodność biologiczną cieków wodnych i otaczających je obszarów.

Jeżeli chodzi o stawianie czoła wyzwaniom związanym z jakością wody i zaopatrzeniem w nią, polityka rozwoju obszarów wiejskich jest zgodna z celami ramowej dyrektywy wodnej i przyczynia się do ich osiągnięcia. Projekty opracowano w taki sposób, aby zaangażować w proces różne lokalne podmioty, a tym samym uzyskać dostęp do głębszej wiedzy na temat lokalnego kontekstu środowiskowego.

Na s. 26 opisano projekt EFROW, w ramach którego udzielono wsparcia na zwiększenie pojemności wodnej gleby, jak również na poprawę lokalnej różnorodności biologicznej w Holandii.

Nawadnianie precyzyjne w portugalskiej winnicy

Dzięki wsparciu z EFRROW w gospodarstwie winiarskim Herdade do Esporão znacznie zwiększono wydajność systemu nawadniania winnicy w otoczeniu cechującym się niedoborem wody.

Gospodarstwo Herdade do Esporão znajduje się w portugalskim regionie winiarskim Alentejo, na wschód od Lizbony. Charakterystyczną cechą regionu jest tzw. montado – wielofunkcyjny krajobraz śródziemnomorski, gdzie rosną dęby korkowe i inne rodzaje dębów i który wykorzystuje się głównie do wypasu.

Winorośl uprawia się w tym gospodarstwie od 1973 r. W ciągu ostatnich 40 lat gospodarstwo stało się jednym z najbardziej dynamicznych i przyszłościowych producentów wina i oliwy z oliwek w Portugalii, posiadając ponad 615 ha winnic i 80 ha gajów oliwnych objętych kontrolowaną nazwą pochodzenia Reguengos de Monsaraz.

Szczególnym wyzwaniem regionalnym jest coraz większy niedobór wody do nawadniania. Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów wody jest kluczowe dla długoterminowej stabilności przemysłu winiarskiego w regionie. Inteligentne nawadnianie może się również przyczynić do produkcji lepszej jakości winogron.

Wsparcie gospodarki wodnej w ramach PROW

W 2013 r. we współpracy z publicznymi podmiotami naukowymi gospodarstwo Herdade do Esporão opracowało strategię zwiększenia wydajności

wykorzystywania zasobów. Opierając się na usprawnionym monitorowaniu, gospodarstwo przygotowało kodeks dobrych praktyk rolniczych i zarządzania środowiskiem. Elementy strategii obejmowały: plany nawadniania oparte na systematycznych analizach żyzności gleby i pojemności wodnej gleby, zdrowie i odżywianie roślin oraz przepływy wody w systemie nawadniania.

Od 2015 r. gospodarstwo otrzymuje w ramach portugalskiego programu rozwoju obszarów wiejskich wsparcie w celu zwiększania wydajności wykorzystania wody w rolnictwie. Środki EFRROW miały zasadnicze znaczenie dla pozyskania i instalacji lepszego wyposażenia nawadniającego w celu pełnej realizacji przyjętej strategii.

Jedną z trudności polegała na tym, że aby zakwalifikować się do wsparcia z PROW, gospodarstwo musiało spełnić warunki określonych norm w zakresie monitorowania, których początkowo nie spełniało. W związku z tym najpierw zainstalowało liczniki w pompowni, we wszystkich filtrowniach i punktach odpływu wody, aby lepiej śledzić zużycie zasobów.

W projekcie wykorzystano wsparcie z EFRROW na zakup i zainstalowanie: wyposażenia służącego monitorowaniu przemieszczania się wody w glebie, komór ciśnieniowych

© Herdade do Esporão

Dzięki wsparciu w ramach EFRROW winnica usprawniła swój system nawadniania w otoczeniu cechującym się niedoborem wody.

Nowy system nawadniania pozwolił ograniczyć zużycie wody o 22,6 %.

do monitorowania zmian stanu nawodnienia roślin oraz stacji meteorologicznych, które dostarczają informacji przydatnych w podejmowaniu decyzji dotyczących nawadniania.

Ponieważ beneficjent chciał wyjść poza minimalne wymagania systemowe i skuteczniej połączyć poszczególne instalacje, podjął współpracę z zewnętrznym partnerem w celu opracowania dostosowanej do potrzeb platformy sterowania nawadnianiem. Platforma ta steruje całym systemem nawadniania, zapewniając dużo większą kontrolę nad zużyciem wody na wszystkich obszarach produkcji w oparciu o precyzyjnie określone zapotrzebowanie i śledzenie zużycia wody w czasie rzeczywistym.

Uniwersytety i ośrodki badawcze posiadają wiedzę, my posiadamy surowce i doświadczenie. Nawiązaliśmy bardzo owocną współpracę i angażujemy się w projekty, które mogą w przyszłości stanowić dobre przykłady koordynacji nawadniania.

Rui Flores
Esporão

Znaczna oszczędność wody

Rozszerzenie sieci czujników i usprawnienie monitorowania gleby i roślin znacznie zwiększyło wiedzę beneficjenta na temat zapotrzebowania obszaru na wodę. Zarządcy gospodarstwa byli zaskoczeni tym, jak bardzo różne jest zapotrzebowanie konkretnych działek na nawadnianie w zależności od kombinacji różnych odmian winogron, wieku roślin i rodzajów gleby.

Połączenie większej wiedzy, informacji uzyskiwanych w czasie rzeczywistym i korzystania z platformy sterowania umożliwiło wprowadzenie zróżnicowanego nawadniania w różnych częściach gospodarstwa Herdade do Esporão. Ten wzrost wydajności pozwolił uniknąć nadmiernego nawadniania i ułatwić szybką reakcję na wszelkie wycieki, co ograniczyło straty powodowane wymywaniem składników i odwadnianiem.

W 2016 r. wartości odniesienia nawadniania winnicy wynosiły około 1 550 m³/ha, podczas gdy średnie wartości w gospodarstwie spadły do 1 200 m³/ha, co oznacza ograniczenie zużycia wody o 22,6 %. W podobnym stopniu ograniczono zużycie energii. Chociaż na zużycie wody duży wpływ mogą mieć warunki pogodowe i klimatyczne, różnica świadczy o większej wydajności wykorzystania wody.

W wyniku skuteczniejszego nawadniania gospodarstwo poprawiło też kontrolę ilości i jakości produkowanego wina. Dane uzyskane z monitorowania gleby umożliwiają również zarządcom gospodarstwa podejmowanie bardziej świadomych decyzji podczas wybierania najbardziej odpowiednich odmian winogron do obsadzania nowych winnic.

Wnioski i korzyści z realizacji projektu były tak imponujące, że dokonano już transferu do innych winnic zarządzanych przez to samo przedsiębiorstwo w Quinta dos Murças (Douro), os Lavradores (Castelo de Vide) i Enxofral (Alegrete). Największy dostawca winogron współpracujący z omawianym przedsiębiorstwem również wprowadził zróżnicowane nawadnianie po zapoznaniu się z rezultatami projektu. Biorąc pod uwagę powodzenie projektu, beneficjent planuje przejść na całkowicie zautomatyzowane nawadnianie.

Nasze cele to najwyższa jakość i oszczędność ograniczonego zasobu, jakim jest woda.

Rui Flores
Esporão

Nazwa projektu	Herdade do Esporão – wydajne wykorzystanie wody do produkcji jakościowych winogron
Rodzaj beneficjenta	Producent rolny
Okres	2015–2019
Finansowanie	Całkowity koszt: 34 363 EUR Wkład z EFRROW: 29 209 EUR Wkład krajowy/regionalny: 5 154 EUR
Działanie w ramach PROW	Poddziałanie 10.1: płatności z tytułu zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych
Więcej informacji	www.esporao.com
Kontakt	rui.flores@esporao.com

Modernizacja rolnych systemów nawadniania w Hiszpanii

Dzięki finansowaniu z EFRROW zmodernizowano infrastrukturę nawadniania w rejonie Páramo Medio w prowincji León. Stało się to ważną częścią większej inicjatywy, w ramach której zainwestowano setki milionów euro w modernizację infrastruktury całego obszaru nawadniania w Páramo Canal.

Páramo Medio jest obszarem o powierzchni 4 763 ha obejmującym cztery gminy na wschód od Páramo Canal w prowincji León (Kastylija i León). Nawadnianie gruntów rolnych w Páramo Medio zmieniło się w wyniku budowy zbiornika w latach 50. XX w., który pozwolił na stworzenie kompleksowego systemu nawadniania. Z biegiem czasu infrastruktura stała się jednak przestarzała i niewydajna.

Instytut technologii rolnej w Kastylii i León wykorzystał wsparcie z PROW do zastąpienia przestarzałego wyposażenia nawadniającego w Páramo Medio. Środki finansowe pomogły sfinansować budowę automatycznej pompowni, systemu rurociągów i instalacji elektrycznych będących częścią zmodernizowanej ciśnieniowej sieci nawadniania.

Do stworzenia zautomatyzowanego systemu, który jest w stanie kontrolować pompowanie wody zgodnie z wymogami, wykorzystano najnowsze technologie. Dzięki nowym instalacjom zoptymalizowano wykorzystanie wody w rejonie Páramo Medio i zmniejszono jej zużycie o 28 %.

Dzięki modernizacji wszystkich gospodarstw Paramo Medio oszczędza 1,5 mln litrów wody.

gazeta internetowa „Diario de León”
(z 13 czerwca 2013 r.)

© Wikimedia Commons, LAVF

Dzięki finansowaniu z EFRROW zmodernizowano infrastrukturę nawadniania w ramach szerszej inicjatywy mającej na celu poprawę stanu obszaru nawadniania w Páramo Canal.

Dzięki optymalizacji nawadniania zaoszczędzono energię i ograniczono wymywanie stosowanych nawozów i pestycydów z gruntów rolnych, chroniąc wody gruntowe. Ponadto wydajność upraw kukurydzy wzrosła z 10 000 kg/ha do 14 000 kg/ha.

Wsparcie PROW w ramach szerokiej inicjatywy

Wspierany w ramach PROW projekt stanowi część szerszej zakrojonej inwestycji w modernizację systemu nawadniania w rejonie Páramo, o wartości ponad 184 mln EUR w latach 2007–2013. Umożliwił on wsparcie interwencji na 32 789 ha z całkowitego nawadnianego obszaru o powierzchni 45 598 ha. Władze regionalne zapewniły około 40 % środków finansowych, a pozostała część pochodziła od rolników i z funduszy europejskich.

Zmodernizowany system nawadniania powinien zwiększyć wydajność upraw o 20 %, pod warunkiem że siew odbywa się we właściwym momencie i jest dobra pogoda.

Julio César Carnero

Wspólnota na rzecz Nawadniania w Páramo Medio

Nazwa projektu	Usprawnienie i modernizacja systemu nawadniania w społeczności Páramo Medio
Rodzaj beneficjenta	Publiczny instytut technologiczny
Okres	2008–2010
Finansowanie	Całkowity koszt: 5 700 000 EUR Wkład z EFRROW: 2 800 000 EUR Wkład krajowy/regionalny: 2 900 000 EUR
Działanie w ramach PROW	M125: modernizacja i rozwój infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa (oś 1)
Więcej informacji	www.itacy.es
Kontakt	info@iriego.es

Rekonstrukcja kanału Averlosche Leide w Holandii

W ramach projektu rekonstrukcji cieków wodnych utworzono obszary retencyjne, zwiększając pojemność wodną gleby i lokalną różnorodność biologiczną. Zaangażowanie lokalnych podmiotów miało kluczowe znaczenie w procesie planowania i realizacji projektu.

Averlosche Leide jest skanalizowanym strumieniem w gminie Deventer w prowincji Overijssel w północno-zachodniej Holandii. Ten wybudowany przez człowieka strumień ma długość 5,2 km i przepływa przez grunty rolne znajdujące się między kanałem Overijssel na wschodzie i Soestwetering na zachodzie.

Główną funkcją strumienia jest usunięcie wód powierzchniowych ze zlewni o łącznej powierzchni 520 ha i skierowanie ich do Soestwetering. Istnieje też możliwość wpuszczenia wody z kanału Overijssel. Dzięki tym procesom można regulować poziom wody w okolicy do celów gospodarczych i społecznych, w szczególności rolnictwa.

Regionalna rada ds. gospodarki wodnej Drenth Overijsselse Delta (WDOD) odpowiada za gospodarowanie ciekami wodnymi w okolicy, w tym Averlosche Leide. WDOD przyjęła cztery główne cele polityczne na lata 2010–2015, które dotyczą retencji wody, różnorodności biologicznej, jakości wody oraz przyrody i środowiska.

Określiła szereg cieków wodnych jako priorytetowe. Rekonstrukcję Averlosche Leide uznano za jeden z priorytetowych elementów wymagających interwencji, w szczególności jeżeli chodzi o poprawę lokalnej retencji wody i zwiększenie różnorodności biologicznej.

Wczesne angażowanie zainteresowanych stron

Rada ds. gospodarki wodnej miała dostęp do finansowania z EFRROW w ramach holenderskiego programu rozwoju obszarów wiejskich w celu wsparcia rekonstrukcji Averlosche Leide. W tym kontekście nadała w planach i działaniach w ramach projektu wysoki priorytet zaangażowaniu lokalnych podmiotów.

Tak silny akcent na zaangażowanie zainteresowanych stron już na etapie planowania był dla WDOD stosunkowo nowym podejściem. Koordynator projektu jest bardzo zadowolony z procesów, które udało im się przeprowadzić.

Ten nowy sposób prowadzenia prac był dużo skuteczniejszy. Wcześniej po prostu rozpoczynaliśmy projekt, ale w tym wypadku od początku włączyliśmy zainteresowane strony. Dzięki temu projekt był lepszy.

Hilde Buitelaar
koordynator projektu, WDOD

Już na etapie planowania i przygotowania projektu WDOD zorganizowała w marcu 2010 r. spotkanie informacyjne z lokalnymi zainteresowanymi stronami. Rozpoczęła również ukierunkowany dialog z lokalnymi właścicielami gruntów, władzami gmin Deventer i Olst-

Wijhe, stowarzyszeniem rolników oraz z lokalną grupą działania z Averlo. W grudniu 2010 r. wysłano do lokalnych gospodarstw domowych i przedsiębiorstw biuletyn, w którym opisano plany i oczekiwania związane z projektem.

Silne zaangażowanie zainteresowanych stron pomogło zwiększyć zainteresowanie, zaangażowanie i wsparcie publiczne. Ponadto wiedza zainteresowanych stron na temat kanału i otaczającego go środowiska oraz ich pomysły i uwagi przydały się również do udoskonalenia planów i opracowania nowych ukierunkowanych interwencji. Na przykład dzięki pomysłowi przedstawionemu przez lokalnych mieszkańców uwzględniono w projekcie plany wsparcia lokalnych stad ryb.

Projekt, w którym zainteresowane strony są aktywne, zyskuje większe poparcie społeczne i napotyka mniejszy opór. Ponadto kiedy ludzie czują się zaangażowani, wpadają na pomysły, dzięki którym projekt staje się jeszcze lepszy.

Marieke Kok
ekspert ds. rozwoju obszarów wiejskich

Fizyczne interwencje

W projekcie wykorzystano wsparcie z EFRROW do przeprowadzenia szeregu zmian w obrębie kanału i w jego otoczeniu przy wykorzystaniu profesjonalnych i doświadczonych zespołów gospodarowania ciekami wodnymi.

Poszerzono Averlosche Leide tam, gdzie to możliwe, oraz go spłycono. Jednocześnie zmniejszono kąt nachylenia jednego z brzegów kanału w celu stworzenia zbocza zamiast ostrej krawędzi. Dzięki temu umożliwia się i pobudza bardziej naturalny i zróżnicowany rozwój roślinności w miejscu zetknięcia wody z brzegiem.

Aby zwiększyć retencję wody, w ramach projektu usunięto wierzchnią warstwę gleby na obszarach położonych w sześciu różnych punktach obok kanału. Dzięki temu powstało osiem hektarów obszarów retencji wody, w sposób naturalny wypełnianych wodą z kanału.

Pozostałe interwencje koncentrowały się w szczególności na różnorodności biologicznej. Pięć istniejących śluz lub zapór znajdujących się w obrębie kanału zastąpiono przyjaznymi dla ryb konstrukcjami, które pozwalają rybom przepływać przez kanał.

Utworzono również specjalny staw dla płazów, który jest zabezpieczony przed zalaniem przy wysokim stanie wód, co zapobiega skolonizowaniu go przez ryby. Ma to konkretnie na celu stworzenie na tym obszarze cennego

siedliska rzadkiej holenderskiej salamandry plamistej (*Salamandra salamandra terrestris*).

Zintegrowane podejście obejmujące gospodarkę wodną i zwiększenie różnorodności biologicznej oraz usprawnienie systemów ekologicznych jest bardzo skuteczne. Osiągnięcie wymiernych efektów zmian w systemach ekologicznych wymaga jednak cierpliwości.

Marieke Kok

ekspert ds. rozwoju obszarów wiejskich

organizowanych przez IVN, organizację edukacyjną zajmującą się kwestiami środowiska i zrównoważoności. Innym kluczowym długoterminowym skutkiem projektu jest to, że wcześnie zaangażowanie zainteresowanych stron stanowi teraz integralną część innych projektów i działań realizowanych przez regionalną radę ds. gospodarki wodnej.

Averlosche Leide jest fantastyczny! Dzięki konstrukcji przyjaznej rybnom znacznie zwiększyła się różnorodność biologiczna.

Rob Boon

lokalny fotograf przyrody

Skutki długoterminowe

Dzięki rekonstrukcji Averlosche Leide usprawniono gospodarowanie zasobami wodnymi w okolicy, zarówno pod kątem wspierania wykorzystania otaczających gruntów w rolnictwie, jak i zwiększania retencji wody. Ponadto rekonstrukcja przyniesie istotne korzyści ekologiczne.

Rada ds. gospodarki wodnej, która w dalszym ciągu utrzymuje omawiany obszar, będzie monitorować długoterminowe skutki realizacji projektu. Często przeprowadza się analizę różnorodności biologicznej i jakości wody. Pięć lat po zakończeniu projektu wiele dobrze poinformowanych lokalnych podmiotów – w tym przewodników, spacerowiczów, fotografów – zaobserwowało znaczny wzrost lokalnej różnorodności biologicznej w okolicy kanału. Ponadto ciek Averlosche Leide jest obecnie wykorzystywany jako obiekt demonstracyjny na potrzeby wizyt studyjnych

Nazwa projektu	Rekonstrukcja Averlosche Leide
Rodzaj beneficjenta	Regionalna rada ds. gospodarki wodnej
Okres	2011–2012
Finansowanie	Całkowity koszt: 1 315 915 EUR Wkład z EFRROW: 575 008 EUR Wkład prowincji: 380 077 EUR Środki prywatne: 360 830 EUR
Działanie w ramach PROW	M216: inwestycje nieprodukcyjne (oś 2)
Więcej informacji	www.wdodelta.nl
Kontakt	petraschep@wdodelta.nl

Projekt doprowadził do zwiększenia pojemności wodnej gleby i lokalnej różnorodności biologicznej.

© Drenth Overijssel Delta waterschap

WCZEŚNIEJSZE BROSZURY O PRZYKŁADOWYCH PROJEKTACH WSPÓŁFINANSOWANYCH Z EFRROW

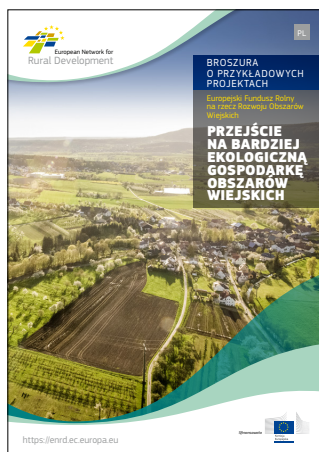
Więcej inspirujących przykładów projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich wspieranych z EFRROW można znaleźć we wcześniejszych wydaniach broszury. Każde wydanie zawiera szczegółowy opis przykładowych projektów, które przyniosły oczekiwane rezultaty, i dotyczy konkretnego zagadnienia z zakresu rozwoju obszarów wiejskich.

Są one dostępne na stronie ENRD w zakładce „Publikacje” pod adresem <https://enrd.ec.europa.eu>.

Wsparcie przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Przejście na bardziej ekologiczną gospodarkę obszarów wiejskich

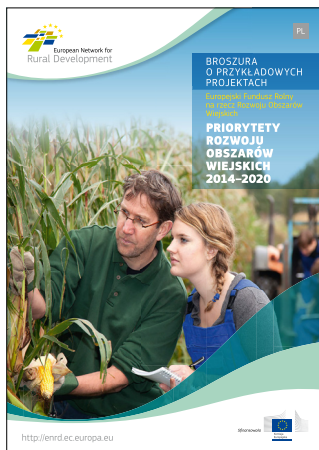
Integracja migrantów i uchodźców

Inteligentne i konkurencyjne obszary wiejskie

Priorytety rozwoju obszarów wiejskich 2014–2020

Przykłady projektów EFRROW 2007–2013 (tylko w języku angielskim)

Włączenie społeczne

Usługi ekosystemowe

Młodzi rolnicy i młodzi ludzie na obszarach wiejskich w Europie

INNE PUBLIKACJE ENRD

Czytając różne publikacje ENRD, można na bieżąco zapoznać się z najnowszymi wiadomościami, poglądami i zmianami w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich w Europie.

Są one dostępne w zakładce *Publikacje* pod adresem <https://enrd.ec.europa.eu>. Można też dokonać subskrypcji publikacji poprzez wystanie wiadomości e-mail na adres: subscribe@enrd.eu.

NEWSLETTER

Wszystkie najnowsze wiadomości na temat rozwoju obszarów wiejskich w Europie bezpośrednio w jednym e-mailu miesięcznie! *Newsletter ENRD* zawiera krótkie streszczenie nowych kwestii, gorących tematów, wiadomości i wydarzeń z zakresu rozwoju obszarów wiejskich w Europie.

RURAL CONNECTIONS

Rural connections (Europejski Magazyn na temat Rozwoju Obszarów Wiejskich) to magazyn ENRD służący tworzeniu sieci. Przedstawiane są w nim indywidualne i organizacyjne opinie dotyczące istotnych kwestii z zakresu rozwoju obszarów wiejskich, a także historie i profile projektów rozwoju obszarów wiejskich i zainteresowanych stron. Magazyn zapewnia także czytelnikom najświeższe informacje na temat rozwoju obszarów wiejskich z całej Europy, które mogły ich ominąć. Magazyn jest wydawany dwa razy w roku w sześciu językach UE (EN, FR, DE, ES, IT, PL).

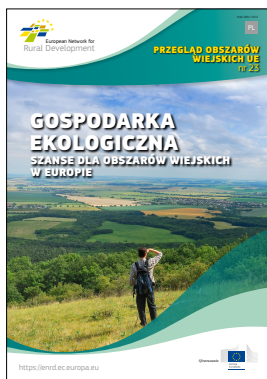
PRZEGŁĄD OBSZARÓW WIEJSKICH UE

Przegląd Obszarów Wiejskich UE to główna publikacja tematyczna ENRD. Prezentuje najnowszą wiedzę i wyjaśnienia w konkretnym temacie istotnym z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich w Europie. Przykładowe zagadnienia to: przedsiębiorczość na obszarach wiejskich, jakość żywności, zmiana klimatu i włączenie społeczne. Magazyn jest wydawany dwa razy w roku w sześciu językach UE (EN, FR, DE, ES, IT, PL).

Nr 24 – Nowa koncepcja możliwości rynkowych na obszarach wiejskich

Nr 23 – Gospodarka ekologiczna: szanse dla obszarów wiejskich w Europie

Nr 22 – Inteligentne i konkurencyjne łańcuchy dostaw żywności i napojów

JAK OTRZYMAĆ PUBLIKACJE UE

Nieodpłatne publikacje:

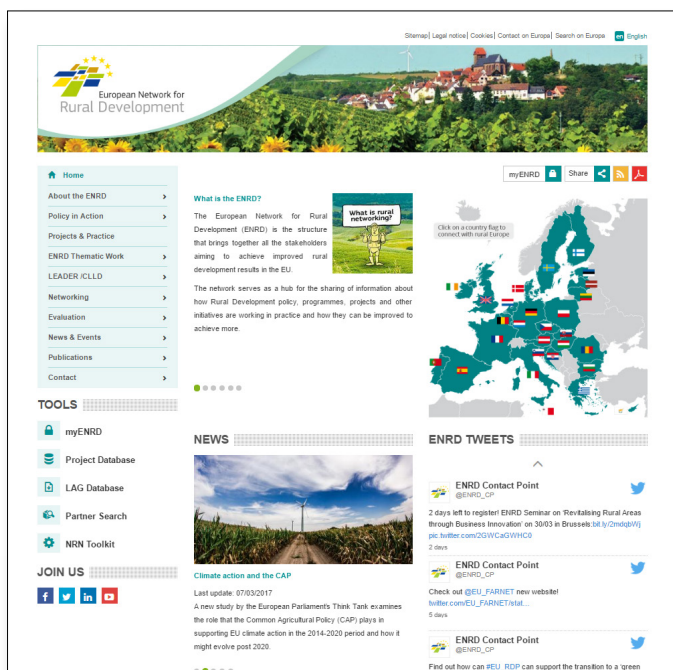
- jeden egzemplarz:
za pośrednictwem E U Bookshop (<https://bookshop.europa.eu/pl/home/>);
- kilka egzemplarzy lub plakaty/mapy:
za pośrednictwem przedstawicielstw Unii Europejskiej (http://ec.europa.eu/represent_pl.htm);
za pośrednictwem delegatur w państwach spoza UE (http://eeas.europa.eu/delegations/index_pl.htm);
poprzez kontakt z serwisem Europe Direct (http://europa.eu/contact/index_pl.htm)
lub telefonicznie pod numerem 00 800 6 7 8 9 10 11 (numer bezpłatny z każdego miejsca w UE) (*).

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie i większość połączeń jest bezpłatna (niektórzy operatorzy mogą jednak naliczać opłaty; opłaty mogą również podlegać połączenia z budek telefonicznych lub hoteli).

Odpłatne publikacje:

- za pośrednictwem EU Bookshop (<https://bookshop.europa.eu/pl/home/>).

ENRD w internecie

Polub
profil ENRD na Facebooku

Śledź @ENRD_CP
na Twitterze.

Oglądaj nagrania **EURural**
na YouTube.

Dołącz do grupy dyskusyjnej
LinkedIn **ENRD**.

ENRD Contact Point
Rue de la Loi/Wetstraat, 38 (bte 4)
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Tel. +32 2 801 38 00
info@enrd.eu

Urząd Publikacji

<https://enrd.ec.europa.eu>

European Network for
Rural Development